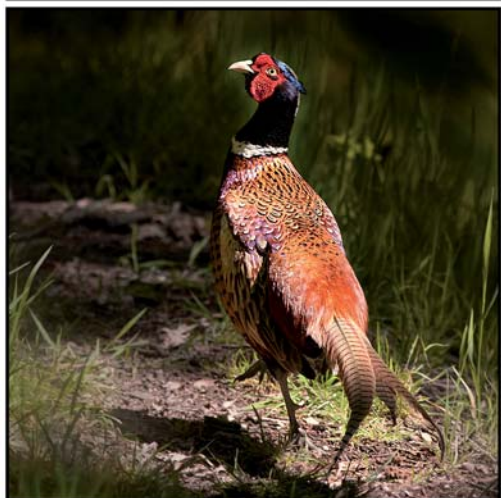

rAntGroen

België - Belgique
P.B.
WILRIJK 1
8/5124

P106235 - Driemaandelijks tijdschrift van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen - januari - februari - maart 2012 - jaargang 11 nr. 41

natuurpunt
Zuidrand Antwerpen

www.zuidrand.be

AFZENDER en VU:
Guido Callaerts
Frans De Cortlaan 42
2610 Wilrijk
Afgiftekantoor Wilrijk 1

Bestuursleden en coördinatoren

Hugo Waeterschoot, voorzitter en coörd. Beleidswerkgroep
Groenstraat 59, 2540 Hove
03/455 22 12 - 0477/33 23 30 - hugo.waeterschoot@scarlet.be

Jos Daniels, secretaris a.i.
Archimedeslaan 4, 2650 Edegem
03/458 02 02 - jos.daniels@base.be

Guido Callaerts, penningmeester, coörd. ledenadministratie en behaagactie
Frans De Cortlaan 42, 2610 Wilrijk
03/828 11 03 - callaertsguido@telenet.be

Nancy Geldhof, coördinator natuureducatie
Hollebeekstraat 192, 2660 Hoboken
0485/84 38 26 - nancy.geldhof@telenet.be

Johan Baetens, coördinator Studie
0484/23 75 59 - baetens.johan@gmail.com

Rudi Leemans, conservator Groen Neerland
Kleine Doornstraat 51, 2610 Wilrijk
03/828 43 16 - rudolf.leemans@telenet.be

Tuur Wuyts, contactpunt Fort 7
contact.fort7@zuidrand.be
Mestdaghplein 15/4, 2610 Wilrijk
03/449 99 11 - arthurwuyts@telenet.be

Bob Gabriels, webmaster
Berchemlei 178, 2140 Borgerhout
bob.gabriels@telenet.be

Lucy de Nave, bestuurslid
Jan Van Rijswijcklaan 277, 2020 Antwerpen
03/237 99 52 - lucy.denave@antwerpen.be

Ronny Deckers, bestuurslid
Orchideeënstraat 69, 2610 Wilrijk
0485/55 45 31 - ronald.deckers@telenet.be

Erlend Hansen, bestuurslid
Nakkersgoed 9, 2550 Kontich
03/457 46 99 - erlend.hansen@skynet.be

Redactie rAntGroen

rAntGroenverantwoordelijke:
Guido Van Boeckel
Berten Pilstraat 20, 2640 Mortsel
03/455 01 27 - redactie@zuidrand.be

Verslagen te zenden naar:
Tuur Wuyts
Mestdaghplein 15/4, 2610 Wilrijk
03/449 99 11 - arthurwuyts@telenet.be

Zuidrand.waarnemingen.be:
Gilbert Van Ael, Antwerpsesteenweg 243, 2660 Hoboken
03/827 05 10 - gilbert.van.ael@telenet.be

Veerle De Saedeleer, Elsenborglaan 2, 2650 Edegem
vee_saddler@yahoo.co.uk

Verdeling: Guido Callaerts
contactgegevens: zie bestuursleden

Teksten voor het volgend nummer van rAntGroen, met verschijningsdatum 1 april 2012, ontvangen we graag ten laatste op 15 februari.

Contactpersonen voor geleide wandelingen in Fort 7

Natuurwandelingen:
Tuur Wuyts - 03/449 99 11 - arthurwuyts@telenet.be

Monumentwandelingen:
Philippe Vanhove - 03/825 02 43 - philippevanhove@telenet.be

Contactpersoon voor geleide wandelingen in Groen Neerland

Rudi Leemans - 03/828 43 16 - rudolf.leemans@telenet.be

Lidmaatschap Natuurpunt: 24 euro per jaar te storten op rekening van Natuurpunt vzw (BE17 2300 0442 3321 BIC: GEBABEBB) met vermelding: lidmaatschap, Afd. Zuidrand Antwerpen, naam en adres. Als lid van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen ontvangt u het algemeen verenigingsmagazine Natuurblad en ons afdelings tijdschrift rAntGroen.

Adreswijziging: elke adreswijziging moet rechtstreeks gemeld worden aan Natuurpunt vzw, Coxielaan 11 - 2800 Mechelen (e-mail: Karina.deboeck@natuurpunt.be) met de volgende gegevens: lidnummer, naam, oud en nieuw adres en lid "afdeling Zuidrand Antwerpen."

Abonnement op rAntGroen: voor leden van andere afdelingen door storting van 8 euro op onze rekening met vermelding van uw naam en adres.

Verzekering: ieder lid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid.

Inschrijving voor de autobustochten: de algemene prijs is 16 euro. Studenten betalen 14 euro. Alle gezinsleden tot en met 12 jaar gaan gratis mee indien vergezeld van ouders.

De eerst ingeschrevenen hebben voorrang indien de deelnemingsprijs betaald werd. Wie na storting niet mee kan, moet zo vlug mogelijk de leiding verwittigen zodat mensen die op de wachtlijst staan, kunnen meegaan.

Indien er onvoldoende inschrijvingen zijn, gaat de tocht door met eigen wagens.

Annulatie bij autobustochten: leden die door ernstige redenen niet kunnen deelnemen en uiterlijk 2 dagen vooraf de leiding verwittigen, hebben recht op een tegoedbon voor een volgende bustocht.

Annulatie bij weekends en reizen: om tijdig vervanging te vinden vragen we u om afzegging zo spoedig mogelijk te melden. Teneinde de kosten te recupereren vragen we steeds 10% van de totale prijs bij afzegging. Bij afzegging binnen de maand voor de reis dient er minimum 25% van de totale prijs te worden betaald of de reeds gemaakte kosten indien deze hoger liggen dan 25%.

Alle betalingen voor onze afdeling dienen te gebeuren op volgende rekening:
BE02 9799 7675 4740 BIC: ARBE22 van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen.
Op uw betalingen steeds reden van betaling, uw naam en e-mail adres of telefoonnummer vermelden a.u.b.

Fiscaal aftrekbare giften (min. 40 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening BE56 2930 2120 7588 BIC: GEBABEBB van Natuurpunt vzw, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen met vermelding "Afdelingsfonds 3722, Zuidrand Antwerpen".

Omslagfoto: © René Heylen

10 jaar Natuurpunt

en ook onze afdeling bestaat, wanneer je dit tijdschriftnummer leest, reeds 10 jaar. Wie had 10 geleden durven dromen dat Natuurpunt, ontstaan uit de fusie van de verenigingen de Wielewaal en Natuurreservaten, zulk een succes zou worden? Ter staving het volgende: in 10 jaar tijd steeg het ledenaantal van een goede 40- naar 90-duizend families of pakweg een kwart miljoen Vlamingen, de vereniging heeft momenteel ongeveer 20 000 hectaren natuurterrein in beheer en meer dan 300 professionelen in dienst waarvan meer dan 200 sociaal tewerkgestelde natuurwerkers.

Natuurpunt is het grootste adviesorgaan over natuur en de grootste organisatie in Vlaanderen die natuurgegevens verzamelt, Natuurpunt-Educatie is een vereniging die meer dan 6000 uren pure natuureducatie brengt voor éénieder, meer dan 2000 vrijwilligers zetten zich in de meer dan honderd reservaten actief in voor meer natuur, Natuurpunt is een vereniging die bijna in iedere Vlaamse gemeente actief meespeelt op het vlak van natuur en milieubeleid, het Natuurpunt embleem is een stylistisch logo dat wijds bekend is, kortom Natuurpunt staat er na 10 jaar ! Als dat geen waardige verjaardagskaart oplevert dan weet ik het ook niet. Op 10 december werd de verjaardag van Natuurpunt luisterlijk gevierd te Gent en wij waren er als afdeling in grote getalen aanwezig.

Meest belangrijk is echter dat Natuurpunt over alle partijgrenzen en territoriale grenzen heen zich inzet voor natuur en daardoor een onmisbare schakel is geworden in het behoud (en hopelijk ook de uitbreiding) van de biodiversiteit in Vlaanderen. Natuurpunt heeft (hopelijk letterlijk) een punt gezet achter de teloorgang van de soorten en natuurwaarden in Vlaanderen.

Maar niet alleen Natuurpunt bestaat 10 jaar, ook de afdeling bestaat 10 jaar in zijn huidige vorm. Ontstaan uit de fusie en herschikking van het territorium van Wielewaal Antwerpen Zuid en Natuurreservaten Edegem groeide een actieve afdeling met meer dan 1000 leden die Zuidrand Antwerpen gedoopt werd. Over de ontstaansgeschiedenis en enkele hoogtepunten vinden jullie in dit nummer een artikeltje geïllustreerd met een aantal foto's. Zuidrand Antwerpen heeft over de jaren heen een belangrijke portfolio aan activiteiten ontwikkeld, een mooi tijdschrift uitgewerkt, heeft ondertussen meer dan 15 ha aan natuurgebied in beheer en kent een gestaag groeiend ledenaantal. In tegenstelling tot een aantal andere grotere en actieve Natuurpunt afdelingen organiseert Zuidrand Antwerpen alles met vrijwilligers ! Logischerwijs loopt dit niet altijd van een leien dakje maar het palmares mag zeker gezien worden, niet ? Alleen al de ongeveer 200 activiteiten per jaar, gerund door een 50-tal vrijwilligers, lijken me reeds een ongelooflijke prestatie. Zulk een verjaardag verdient natuurlijk ook de nodige luister. Graag willen we jullie dan ook van harte uitnodigen op ons verjaardagsfeest op zaterdag 11 februari. Zet deze datum maar reeds met stip in je agenda want het wordt een prachtig feest.

Tot slot zou ik bij het afsluiten van het jaar al deze vrijwilligers (gidsen, bestuursleden, medewerkers in de reservaten en op studieactiviteiten, inrichters van cursussen, tijdschrift, website, administratieve medewerkers, occasionele medewerkers, ...) van harte willen bedanken. Zonder jullie bestond de afdeling niet en zou de natuur in onze streek heel wat kansen missen. Jullie bijdrage is cruciaal van klein tot groot... laat dat duidelijk zijn.

Een overgelukkige voorzitter,
Hugo

Agenda

Iedereen is welkom op alle wandelingen. Honden zijn niet toegestaan op onze activiteiten.
De gids/leiding treedt op als educatieve begeleider van Natuur- en Milieueducatie Natuurpunt.

= kostendelend vervoer (5 eurocent/km)
wordt op de afspraakplaats georganiseerd

= kindvriendelijke tocht

= inschrijven/aanmelden noodzakelijk

1 = slentertocht
2 = kleine makkelijke afstand
3 = stevige maar niet moeilijke wandeling
4 = stevige en moeilijke wandeling

1 = algemene tocht
2 = natuurthematocht
3 = specialisatie voor iedereen
4 = determinatietocht

Maandag 2 januari - 14.00 u Nieuwjaarswandeling op Fort 7

Na de overgang van oud naar nieuw, wat veelal binnenshuis gebeurt, is het goed eens een frisse neus te halen en dat kan op Fort 7. Natuurlijk kunnen we elkaar dan ook een Nieuw Jaar toewensen.

Afspraak: om 14.00 u aan de ingang van Fort 7 Legerstraat 40 (schuin tegenover nr. 75) te Wilrijk. Einde van de wandeling rond 16.00 u (afhankelijk van het weer).

Nadien nog even napraten bij een kom soep of een kop koffie of thee.

Gids: de rondleiding wordt verzorgd door de Fortgidsen.

Leiding: Tuur Wuyts 03/449 99 11

Lucy de Nave 03/237 99 52

*Fort 7 vorige winter
foto: Tuur Wuyts*

Zondag 8 januari - 8.30 u Nieuwjaar-Vogelexcursie ... of Jenevertocht

Onder het motto "goed begonnen is half gewonnen" gaan we 2012 in met onze bekende jenevertocht. Zoals gebruikelijk toasten we nu ook weer op een nieuw en boeiend natuur(punt)jaar.

Het programma van deze vogelspeurtocht houden we nog even in beraad. Bezoeken we weer de klassieke plaatsen op Tholen en langs de Oesterdam of wijken we zoals verleden jaar nog eens uit naar het ganzenrijk Yerzeke moer? In functie van waarnemingen en het weer bezoeken we alleszins enkele leuke vogelplekken.

Bij de te verwachten vogels horen zeker allerlei ganzen, eenden, steltlopers, af en toe een roofpiet en wie weet ook nog eens Sneeuwgorst.

's Middags zorgen we voor een gezellige zit waar we naast een drankje zeker ook een kom warme soep kunnen bekomen. Rudy en Luc verwelkomen je dan ook graag op deze toffe uitstap met een natje en een droogje. Je komt toch ook?

Afspraak: om 8.30 u op de Bist te Wilrijk; einde ter plaatse rond 17.00 u.

Mee te brengen: picknick, kijker, telescoop, vogelgids, fototoestel, stevig schoeisel en bij regenweer laarzen.

Gids: Luc Van Schoor - 0494/33 63 09

Leiding: Rudy Vansevenant - 0475/49 03 68

*Sneeuwgorst
© Rudy Vansevenant*

Agenda

Zo kort na de feestelijkheden is er nood aan een rustig moment, niet? Daarom hebben we voor vandaag een fijne namiddag wandeling op de Kalmthouse Heide gepland. Ook de heide kwam tot rust deze zomer en herfst na de uitgebreide heidebranden van vorig voorjaar. Misschien snuiven we reeds een eerste glimp op van het herstel, wie weet... De heide is in de winter in ieder geval mogelijks één van de mooiste landschappen die onze Kempische omgeving rijk is dus zonder meer een aanrader in dit seizoen.

Zondag 15 januari - 13.15u Winterwandeling op de Kalmthoutse Heide

Onze gids is vandaag bovendien Dré Vansteenvoort die de heide als zijn broekzak kent.

Afspraak: we vertrekken dit maal om 14.00 u aan de Vroente te Kalmthout (adres Putse Steenweg 129, 2920 Kalmthout). Kostendelend vervoer vanop de Bist te Wilrijk is voorzien waar we vertrekken om 13.15 u richting Kalmthout. Deze winterse wandeling eindigt omstreeks 17.00 u ter plaatse.

Mee te brengen: indien het de afgelopen dagen zou geregend hebben zijn laarzen aangeraden anders volstaan goede wandelschoenen.

Gids: Dré Vansteenvoort

Leiding: Tuur Wuyts - 03/449 99 11

Onze afdeling gaat regelmatig eens gluren bij de burens. Op 22 januari doen we dit opnieuw. Deze keer trekken we onder de kundige leiding van onze gids Tuur Wuyts naar Lier waar we Anderstad nog eens gaan bezoeken. Hier staan ons hopelijk enkele mooie waarnemingen te wachten zoals IJsvogel, Roerdomp en/of Ransuilen. Zorg dus dat je er zeker bij bent.

Opgelet: bij sneeuw of ijzel gaat deze tocht niet door!

Bij twijfel: contacteer gids of leiding.

Afspraak: om 8.45 u aan de Bist te Wilrijk; einde voorzien ter plaatse omstreeks 12.00 u.

Het Fort herbergt in de winter een vleermuispopulatie die hier in alle rust hun winterslaap doorbrengen. De ene diep verstoep in spleten en barsten, de andere gewoonweg aan het plafond. Al zijn de aantallen niet spectaculair te noemen, toch blijft de wintertelling steeds een speciaal evenement. Vorig jaar hebben we tijdens de telling 5 vleermuissoorten en een 25-tal exemplaren gevonden.

Afspraak: we starten de telling om 9.30 u aan het lokaal de IJsvogel (ingang Fort 7 aan de Legerstraat te Wilrijk). Gewoonlijk zijn we op de middag net niet klaar, zodat boterhammetjes aangewezen zijn. Aangezien we de vleermuizen niet mogen verstoren in hun winterslaap en alles dus in perfecte stilte dient te gebeuren, beperken we het aantal deelnemers.

Zondag 22 januari - 8.45u Anderstad

Mee te brengen: verrekijker, telescoop, fototoestel en stevig schoeisel.

Gids: Tuur Wuyts 03/449 99 11 - 0474/55 25 75

Leiding: Wim Vandeweyer 03/321 32 23 - 0485/60 54 97

Zaterdag 28 januari - 9.30 u Vleermuistelling op Fort 7

Vandaar dat we u willen vragen om voorafgaandelijk aan te melden voor deze activiteit door een telefoontje of een e-mail aan de leiding. Een goede zaklamp met degelijke batterijen (en eventuele reservebatterijen) is een absolute noodzaak. Het einde van de tocht is voorzien rond 15.00 u. Deze speciale tocht wordt naar gewoonte 'in schoonheid' beëindigd!

Leiding: Hugo Waeterschoot - 03/455 22 12

hugo.waeterschoot@scarlet.be

Wim Van Deynze - *wim.van.deynze@base.be*

Agenda

Zaterdag 4 februari - 13.30 u De wonderre wereld onder de microscoop

We gaan op verkenning naar het heel kleine. Het wordt een boeiende kennismaking met de microwereld. Tijdens de eerste helft van de namiddag wordt er geprojecteerd, vervolgens leer je in de praktijk hoe zo'n preparaat tot stand komt. We zijn te gast in de bioruimte van de Universiteit Antwerpen, Campus Groenenborger. Als je al eens microscopie gedaan hebt, mag je vandaag ook met je eigen materiaal komen en zelf preparaten maken; de microscopen zijn ter plaatse beschikbaar.

Afspraak: we starten om 13.30 u in de bioruimte, Groenenborgerlaan 171, toegang langs parking 2, tussen de gebouwen U en S, de helling af achter het muurtje aan de fietsstalling. De bioruimte bevindt zich in de kelder. We eindigen om 16.30 u.
Mee te brengen: eventueel je eigen materiaal.
Leiding: Herman Snoeck en Lucy de Nave - 03/237 99 52 (0485/717 348 – dit nummer is enkel op de dag zelf bereikbaar)

Zaterdag 11 februari - 19.00 u Algemene vergadering Kaas- & wijnavond

U kan een uitgebreide aankondiging aangaande deze activiteit vinden op pagina 18.

Grutto
© Rudy Vansevenant

Zondag 19 februari - 8.00 u Bustocht wintervogels in Zeeland

Onze jaarlijkse Zeelandtocht komt er weer aan en die belooft weer heel boeiend te worden!

Een dagje Zeeland is altijd indrukwekkend als het op aantallen vogels aan komt. Naast duizenden ganzen in de natuurontwikkelingsgebieden en allerlei zeevogels aan de Brouwersdam komen we ook altijd 'leuke' soorten tegen. Zo genoten we vorig jaar van een reeks mooie waarnemingen met o.a. Kuifaalscholver, Wilde zwanen, Witbuikrotganzen, Krooneend, Velduil, de eerste Grutto's en zeehonden.

Wie Zeeland zegt denkt vooral een rijke afwisseling van watergebieden, polders, dijken, inlagen, stranden, verre eindes en natuurlijk ook aan vogels. Weinig gebieden in West Europa bezitten zo'n vogelrijkdom als Zeeland. Ze zijn overal present op en langs het water, in schorren, weidegebieden, duinen en bossen. Soms met duizenden bijeen op hoogwatervluchtplaatsen, soms maar enkele verspreid in het landschap.

We wisselen busritten af met korte wandelingen van max. enkele km. We bezoeken allicht een aantal klassieke plaatsen op Schouwen maar trachten ook iets verrassend nieuws voor u te ontdekken. Waar precies hangt in grote mate af van de voorbereiding en nuttige tips die Luc en Walter links en rechts

opvangen. Tussendoor zoeken we een knus café op waar voor de liefhebbers een warm soepje zeker klaar staat, Kom mee en geniet van de groepen ganzen, eenden, duikers, overwinterende roofvogels, allerlei steltlopers en tussendoor nog wat pleisterende zangvogels...

Reken erop dat het weer echt de moeite zal zijn met een resem vogels die je niet elke dag voorgeschoteld krijgt. We duimen voor een droog winters weertje zodat we ten volle kunnen profiteren van de vogels en de weidse landschappen...

Wie mee wil stort € 16 (volwassene) of € 14 (student) op onze rekening, en dit voor 9 februari. Kinderen tot 12 jaar gaan gratis mee.

Afspraak: we vertrekken aan de Bist om 8.00 u en zijn daar terug rond 19.00 u.

Mee te brengen: verrekijker, telescoop, vogelgids, warme regenvrije kledij en schoeisel, picknick, fototoestel.

Gids: Luc Van Schoor - 0494/33 63 09

Leiding: Walter Van Spaendonk 03/480 54 24 - 0479/98 57 77

Vrijdag 24 februari - 20.15 u Bezoek Volkssterrenwacht Urania te Hove

In onze verstedelijkte woonomgeving zien we niet veel sterren wanneer we naar boven kijken. Maar wanneer we tijdens een reis een avondwandeling maken onder een heldere hemel, ver weg van de lichtvervuiling, kijken we met verwondering naar boven, naar de sterren, de planeten en de Melkweg... We genieten ervan, maar toch vragen we ons af: hoe zit dit in elkaar? Hoe is het begonnen? Zijn we de enige levende wezens in het heelal?

Om daar wat méér over te weten te komen hebben we het geluk dat we in onze afdeling een heuse Volkssterrenwacht hebben, nl. Urania te Hove. Deze bezoeken we vrijdagavond 24 februari 2012. We krijgen er een presentatie in het auditorium en daarna verkennen we de gebouwen van de sterrenwacht. Bij helder

weer kijken we door de telescopen naar de maan en de planeten Jupiter en Venus, die deze avond dicht bij elkaar staan. Dus duimen we voor een heldere open hemel!

Afspraak: we komen samen om 20.15 u aan het onthaal van de sterrenwacht zelf, Jozef Matheessensstraat 60 te 2540 Hove. Einde voorzien rond 23.00 uur. Routebeschrijving: zie website www.urania.be (Klikken op 'Urania' onder 'Startpagina' en dan klikken op 'Wegbeschrijving'.)

Kosten: 6 euro toegangsprijs; 60-plussers en jongeren tot 18 jaar: 5 euro.

Leiding: Marja Derkinderen 0486/779 283

Gids: Urania-gids.

Zondag 4 maart - 10.00 u Vogel en landschapstocht naar De Bourgoyen Ossemeersen te Gent

We bezoeken vandaag een opmerkelijk reservaat gelegen aan de rand van de stad Gent, langsheen de Leie en de ringvaart: de Bourgoyen Ossemeersen. Deze door de mens als "waterzieke" afgedane gronden werden enkele jaren geleden door de plaatselijke werkgroep terug in haar oorspronkelijke staat hersteld: overstromings- en waterbergingsgebied voor de Leie.

Vandaar dat vele vogels en in het bijzonder eendachtigen hier overwinteren. Het reservaat is vooral gekend voor zijn grote hoeveelheden Smienten, Wintertaling, Krakeend en steltlopers waaronder soms massale hoeveelheden Kemphanen die hier jaarlijks rond deze tijd hun stekje vinden. Het gebied werd een aantal jaren flink onder handen genomen en van een aantal mooie kijkhutten voorzien. Vanuit één van deze hutten kunnen we met een beetje geluk vandaag baltsende Aalscholvers van erg nabij waarnemen. Spectaculair! Je mag je verwachten aan een erg mooie landschapswandeling door dit gebied.

Afspraak: om de langslapers een beetje tegemoet te komen vertrekken we vandaag om 10.00 u op de Bist (kostendelend vervoer wordt aangemoedigd) zodat we tegen 11.00 u ter plaatse zijn. Op de middag verorberen we onze boterhammen in één van de mooiste bezoekerscentra van Natuurpunt en we vertrekken ginds terug huiswaarts rond 16.30 u. Een mooi uitgebalanceerde dag dus.

Mee te brengen: zeker verrekijker, een vogelgids en eventueel een telescoop.

Leiding en gidsen: Hugo Waeterschoot - 03/455 22 12

hugo.waeterschoot@scarlet.be

Wim Vandeweyer - 0485/60 54 97

Zaterdag 10 maart 2012 20.00 u Winteravond met reisverslagen van eigen leden

Schotland stond al geruime tijd op het verlanglijstje van Luc en Sonja. Daarom trokken ze, van half mei tot half juni, met de camper naar dit fascinerend land.

Vanavond presenteren ze een korte beeldmontage van hun 3000 km lange trektocht, met o.m. drie prachtige boottochten, bij een sterk wisselvallig weertje.

Schotland behoort dan wel tot Groot-Brittannië, het blijft nog altijd een ander land met een eigen vlag, eigen cultuur en rechtssysteem, eigen bankbiljetten en een eigen bestuur.

Schotland, met zijn prachtige landschappen, zijn rijke tradities

en zijn legendarische gastvrijheid, is een uniek vakantieoord. Het is een land van contrasten met woeste kusten en ruige maar ook liefelijke landschappen waarvan de grote verscheidenheid één der aantrekkingspolen is voor natuurliefhebbers. Hoe verder noordwaarts je trekt, hoe onherbergzamer en ruwer het landschap wordt, maar hoe meer je het ware Schotland ontdekt. De reis begon en eindigde aan de oostkust. Langs de Noordzee in het grensgebied tussen Schotland en Engeland bevinden zich

Agenda

een aantal unieke vogelgebieden waarvan de Farne eilanden, St Abbs Head en Bass Rock de belangrijkste zijn. Ze staan bekend om hun enorme broedkolonies van zeevogels. Na een bezoek aan de boeiende hoofdstad Edinburgh trokken beide natuurliefhebbers naar het "Loch Lomond and Trossachs National Park". Dit oudste nationaal park van Schotland is een prachtig bosrijk natuurgebied met grote en kleine lochs. Vervolgens ging de reis naar de woeste westkust waar o.a. het eiland Mull, Ardnamurchan en Skye werden bezocht. Meer landinwaarts ging het terug hogerop naar het nationaal park "De Cairngorms" (of Cairngorm Mountains) in de Schotse Hooglanden. Vandaaruit trokken ze weer richting oostkust waar ze na een verblijf nabij Dundee nog een boottocht rond de imposante Bassrock meepikten.

We maken kennis met de kenmerkende Schotse landschappen, met Zeehonden en Boomkruipers, met typische kolonie vogels zoals Zeekoeten, Alken, Jan-van-Genten, Papegaaiduikers, Noordse stormvogels en Drieteenmeeuwen, maar ook met minder algemene soorten als Zearend, Morinelplevier en Moerassneeuwhoen. Ja, Schotland heeft nog heel wat natuurtroeven in petto.

Luc en Sonja willen er alvast terug naartoe.

Na de pauze neemt Rudy ons mee naar Gambia, een klein landje in centraal Afrika. Gambia grenst in het westen aan de Atlantische oceaan en zit in alle andere windstreken geprangd tussen grote broer Senegal; het heeft dus maar één buurland! Het is één van de rustigere landen in de regio waar de mensen het relatief voorspoedig hebben; niet rijk, maar (voor de meerderheid van de bevolking toch), ook geen honger.

Dit heeft alles te maken met zijn ligging; het land is eigenlijk één lang gestrekte landstrook langs de vruchtbare Gambiarivier en die rivier bepaalt, samen met de visrijke oceaan, het leven en het welzijn van de Gambiaanse bevolking.

Het is geen safariland, verwacht dus geen klassieke leeuwen- en buffelplaatjes. De natuur in Gambia draait volledig rond water, zee en rivier. Hierdoor is het een bijzonder vogelrijk gebied, met vele inlandse kleurrijke vogelsoorten langs de Gambiarivier en met aan zee heel wat vogelsoorten van bij ons die ginds gaan

overwinteren. Je ziet deze avond verschillende soorten sterns, meeuwen en steltloperij, kleurrijke ijsvogeltjes, diverse reigers, scharrelaars, ... te veel om op te noemen. Uiteraard spotten we ook een aantal andere dieren, waaronder vier apensoorten, dolfinnen, Nijlvaranen, ...

Naast het rijke vogelleven hebben we in deze presentatie ook aandacht voor de landschappen en voor de lokale bevolking. We hadden het geluk om een authentiek dorpje te kunnen bezoeken, waar we ontzettend goed ontvangen werden. Alle Gambianen die wij ontmoet hebben waren, zonder uitzondering, bijzonder vriendelijke mensen. Wij behouden een heerlijke herinnering aan deze prachtige reis en hopen dat jullie er deze avond eventjes mee van kunnen genieten. Tot dan!

Afspraak: Om 20.00 u stipt ! in bovenzaal kasteel Steytelinck St. Bavostraat (naast de kerk) te Wilrijk

Leiding: Hugo Waeterschoot - 0477/33 23 30

Voordrachtgevers: Luc Van Schoor - 0494/33 63 09

Rudy Vansevenant - 0475/49 03 68

Sahel scharrelaar
© Rudy Vansevenant

Zondag 18 maart - 14.00 u Bomenwandeling in het Rivierenhof

De lente laat zich waarschijnlijk nog maar juist voelen dus nog wat te vroeg om naar voorjaarsflora op zoek te gaan. Bomen laten zich echter in deze periode erg mooi bewonderen aangezien de algemene vorm en stam nu goed te bekijken zijn. Bovendien hebben vele al botten gevormd en hebben we vorige jaren gemerkt dat de interesse voor dit onderwerp erg groot is. Vandaag leidt Fons jullie rond in het bekende park Rivierenhof dat heel wat mooie boomsoorten, bekende en minder bekende, herbergt. Een erg mooie en vast en zeker erg didactische "entree" dus voor

het lenteseizoen. Deze lichte wandeling die deskundig begeleid wordt door Fons start om 14.00 u aan Kasteel Sterckxhof te Deurne, gelegen aan de Hoofdvrinderlei.

Afspraak: er wordt kostendelend vervoer georganiseerd vanaf de Bist waar we om 13.30 u vertrekken. Wil je rechtstreeks naar de afspraakplaats komen, dan kan dat natuurlijk ook. De wandeling duurt tot ongeveer 16.15 u al kan dit bij zonnig weer natuurlijk altijd een beetje uitlopen...

Gids: Fons Waeterschoot

Leiding: Hugo Waeterschoot - 0477/33 23 30

Zondag 25 maart 9.00 u Vogeltocht Linkeroever en Saeftinghe

Door de uitbouw van de Waaslandhaven en de aanleg van het Deurganckdok verdwenen mooie stukken polder. Om het verlies op te vangen en in overeenstemming te zijn met de Europese natuurrichtlijnen, werden natuurcompensatiegebieden gerealiseerd. Het zijn vooral waterrijke gebieden zoals zompige moerassen en rietlanden, plassen, kreken, natte graslanden, slikken en brakke schorren. Deze gebieden zijn van cruciaal belang voor tal van trekvogels en een aantal weide- en watervogels die er komen broeden. We verwachten rond deze tijd ook de eerste lentebodes als Grutto en mogelijk ook Blauwborst. Deze tocht is dus zeker een aanrader voor wie denkt dat havenactiviteit en natuur niet kunnen samengaan.

In de voormiddag bezoeken we enkele natuurgebieden die bij een vorig bezoek (excursie 13/11/2011) spijtig genoeg letterlijk de mist ingingen. Zo gaan we zeker een kijkje nemen bij het nieuw aangelegde rietmoeras van Kallo. Het biotoop is een aaneenschakeling van open plassen, rietkragen en eilandjes. We kijken er uit naar allerlei eenden en mogelijk ook Kleine zilverreiger. Aan het nabijgelegen 80 ha groot Groot Rietveld gaan we onze oren te luisteren leggen. In het dichte riet schuilen immers bedreigde moerassoorten als Baardmannetje, Cetti's zanger en soms ook Roerdomp die zich af en toe laten horen. Nadien komt wellicht ook natuurgebied Drijdijck bij Verrebroek aan bod. Dit prachtig plasdras-gebied is een ideale plaats voor doortrekkende steltlopers in het voorjaar.

Na de picknick in het café van grensdorp Prosperpolder trekken we naar het Verdrongen land van Saeftinghe waar Walter Van Kerckhove ons opwacht voor een wandeling over de gasdam. Het is weeral een tijd geleden dat we dit uniek schorrengebied vanop deze uitzichtrijke dijk konden bekijken. Met Saeftinghegids

Walter is dat telkens weer een boeiende en sfeervolle belevenis. We zien er o.a. uit naar kiekendieven en ganzen die er hun vaste foerageer- en slaappleatsen hebben. Het zou ons niet verbazen indien er ook een onverwachte gast zou opduiken.

De tocht zelf eindigt rond 17.30 u ter plaatse maar *aansluitend kan je mee genieten van een gezellig etentje in de herberg 'Het verdrongen land' te Emmadorp.*

We voorzien als groepsarrangement 'Stoofvlees met huisgemaakte appelmoes versgebakken frieten en sla garnituur' aan 17 euro p.p., te storten voor 18 maart op rekening van de afdeling met vermelding: etentje 25/4. Op aanvraag kan je aan dezelfde prijs een vegetarisch schotel bekomen.

Wie dat wenst kan ter plaatse nog extra soep of dessert bestellen.

Afspraak: vertrek met eigen wagens om 9.00 u op de Bist in Wilrijk.

Mee te brengen: picknick, stevige wandelschoenen of laarzen, aan het weer aangepaste kledij, verrekijker en vogelgids, telescoop indien beschikbaar.

Gids: Luc Van Schoor 0494/33 63 09

Leiding: Marc Hofman 0494/56 01 07

Als de wintergoden niet abnormaal hard uithalen dan zitten we midden in de periode van de voorjaarsflora. Het Uilenbos kent op dit vlak zijn gelijke niet in onze omgeving. Zijn afwisseling aan droge en vochtige biotopen zorgen voor grote oppervlakten Bosanemonen, Speenkruid, Klaverzuring en zeker en vast ook Sleutelbloem, Arondskelk, Muskuskruid en vele andere. Maar ook roofvogels (misschien zelfs de Havik) en verschillende spechtensoorten staan vandaag mogelijks op het

Zondag 1 april - 9.00 u Voorjaarswandeling - Uilenbos te Hove

appél. Bovendien spotten we op deze voorjaarsexcursie in het gebied ook regelmatig reeën of hazen die hier nog veelvuldig voorkomen. Het Uilenbos is een 16 ha groot en normaal niet toegankelijk behalve vandaag! Zeker afkomen dus.

Afspraak: bijeenkomst met eigen wagens aan de Bist te Wilrijk om 9.00 u of om 9.30 u ter plaatse aan het waterzuiveringsstation van Hove langsheen de Lintse Steenweg halverwege Hove en Lint. Het einde is voorzien rond 12.30 u zodat we een mooie 3 uur in het gebied kunnen rondwandelen.

Mee te brengen: laarzen, verrekijker en indien de gelukkige bezitter: loep, flora en vogelgids.

Leiding: Gerda De Gheselle

Hugo Waeterschoot 03/455 22 12

hugo.waeterschoot@scarlet.be

Agenda

Maandag 9 april - 14.00 u Voorjaarswandeling op Fort 7

Wie gaat er op deze Paasmaandag mee met ons de ontluikende natuur verkennen en de pittige lucht opsnuiven op het Fort ? Het wordt een rustige, ontspannende wandeling voor onze leden en belangstellenden.

Afspraak: om 14.00 u. aan de ingang van Fort 7, Legerstraat nr. 40 (schuin tegenover nr. 75)

Einde voorzien rond 16.30 u .

Mee te brengen: stevig schoeisel of laarzen bij vochtig weer, verrekijker en loep.

Gidsen: Nicole Boussemaere - 03/457 46 99

Lucy de Nave - 03/237 99 52

Leiding: Tuur Wuyts - 03/ 449 99 11- 0474/55 25 75

Zondag 15 april - 14.00 u Lentewandeling in de vallei van de Kleine Struisbeek.

In Groen Neerland gaan we op zoek naar typische voorjaarskruiden zoals Klein hoefblad en Speenkruid en genieten we van de bloesems van o.a. Sleedoorn en Zoete kers. Het lang verwachte inrichtingsplan zal dan wellicht in uitvoering zijn: hoe pakt de Stad dit aan, hoe dragen de werken bij tot de realisatie van onze toekomstvisie op Groen Neerland? Vervolgens wandelen we richting Kleine Struisbeek door het zich deels spontaan ontwikkelende bos. Ook hier verwachten we voorjaarsflora: Bosanemoon en Gevlekte aronskelk.

Afspraak: om 14.00 u aan de Kleine Doornstraat, ter hoogte van de knotwilgenrij (naast huisnummer 88). We eindigen omstreeks 16.30 u.

Mee te brengen: stevig schoeisel (bij voorkeur laarzen - wij wandelen door drassig gebied!), zonnebril? (en regenkledij?).

Leiding: Tuur Wuyts - 03/449 99 11

Gids: Rudi Leemans - 0477/69 23 50

Zondag 22 april - 13.30 u Namiddagfietstocht - voorjaarsflora in onze afdeling

Onze afdeling ligt geografisch gesproken aan de rand van de Scheldevallei, getuige de vele beekvalleien en bron- en kwelgebieden. Samen met vele kasteelparken vormt dit een uitgelezen grondslag voor een mooie fietstocht op zoek naar de rijke voorjaarsflora. Vandaag maken we een rustige fietstocht doorheen de afdeling op zoek naar bekende en minder bekende plaatsen met voorjaarsflora.

Afspraak: we verwachten je met de fiets op de Bist te Wilrijk tegen 13.30 u en hopen de tocht, die ongeveer 25 km lang is, hier te beëindigen tegen 17.30 u .

Mee te brengen: een fototoestel, eventueel regenkledij en natuurlijk een goede fiets zijn de belangrijkste zaken die je deze

namiddag nodig hebt om ten volle te kunnen genieten van de lente in je eigen streek. De fietstocht is tevens toegankelijk voor kinderen die kunnen mee fietsen aan een (gezapige) snelheid van volwassenen.

Leiding: Hugo Waeterschoot - 03/455 22 12

hugo.waeterschoot@scarlet.be

Johan Claessens

Agenda

Zondag 29 april - 8.00u

Landschapstocht & spectaculaire voorjaarsflora in de Lessevallei

Een klassieke Ardennentocht met zowel aandacht voor landschap als de rijke variabiliteit aan plantengemeenschappen! De Lesse kerfde over de tijden heen haar lieflijke bedding door het zachte en smalle kalkmassief gelegen tussen het plateau van de Condroz en het Ardennenmassief. Deze bonte geologische mengeling laat duidelijke sporen na in de rijke fauna en flora van deze streek. Hierdoor is de voorjaarsflora uitgesproken in deze periode en vinden vele zeldzame planten hier hun stekje, zoals de Gele anemoon, de Naaldvaren en de Bolletjeskers. Wat vooral indruk maakt op deze tocht is de uitbundigheid van de flora die soms in grote getale (lees velden Judaspenning, Daslook, ...) gezamenlijk in bloei staat.

Vandaag maken we een prachtige dagwandeling langs kronkelige en soms relatief steile paadjes langsheen de rechteroever van de Lesse, waar we halverwege onze picknick verorberen in het veld langs het water. Vooral in het tweede deel van de wandeling krijgen we erg mooie en soms spectaculaire landschappelijke taferelen te zien en naar goede gewoonte ook de grote Gele kwikstaart en hopelijk tevens de Waterspreeuw. Deze wandeling is vast één van de mooiste die onze zuiderburen te bieden hebben in dit seizoen. Een aanrader dus!

Afspraak: we vertrekken met de bus te Wilrijk voor het districtshuis om 8.00 u stipt naar de Lessevallei. De wandeling start aan het station te Houyet en eindigt 's namiddags na ongeveer 12 km aan het station van het dorpje Gedroncelles. De wandeling is, gezien zijn afwisselend karakter en de nabijheid van de Lesse, zeker geschikt voor kinderen, op voorwaarde dat ze de afstand kunnen stappen. We verwachten terug in Wilrijk te zijn omstreeks 19.00 u (dit uur kan echter iets onderhevig zijn aan mogelijke files op de autostrade).

Mee te brengen: goed schoeisel (best laarzen ingeval van regen), waterdichte regenkledij, picknick (incl. drank), kijker en eventueel veldgidsen.

Inschrijven kan door € 16 (volwassene) of € 14 (student > 12j.) op onze rekening te storten met vermelding van de naam (namen) van de deelnemer(s). Kinderen t.e.m. 12 j. gaan gratis mee en families betalen nooit meer dan € 50.

Leiding en gids: Hugo Waeterschoot - 03/455 22 12

hugo.waeterschoot@scarlet.be

Cursussen

Cursus Mossen en Lichenen in het bos

Tien vrijdagvoormiddagen zich verwonderen over alle leuke mosjes en lichenen in het veld en in het bos, maar vooral ze leren herkennen en op naam brengen.

Wanneer: 20, 27 januari, 3, 10, 17 februari, 2, 9, 16, 23, 30 maart 2012 (10 praktijklessen) van 9.30 u tot 12.30 u.

Locatie: eerste wandeling Driehoeksbos te Schilde, Regenbooghoeve, hoek Kantonbaan & Lemmekensbaan, fietsknooppunt 26
Alle wandelingen gaan door rond Antwerpen.

Lesgever: Hans Vermeulen van Natuurpunt Educatie vzw

Prijs: leden € 50, niet leden € 74 (en worden automatisch lid)

te storten op rekening 979-9767547-40 van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen met als mededeling "mossen en lichenen"

Contact: Catherine Vandercruyssen, 03/288 81 07 - *cvdx@telenet.be*

Cursus Natuurgids

Wil je inzicht verwerven in de natuur en in staat zijn dit inzicht aan anderen door te geven? De cursus natuurgids leert je de natuur herkennen, begrijpen en vertalen. Deze cursus van het **Centrum voor Natuur- en Milieueducatie (CVN)** wordt georganiseerd in samenwerking met **Natuurpunt Zuidrand Antwerpen**.

Je kennis over natuur en milieu wordt verruimd en de cursus bezorgt je de vereiste vaardigheden om met groepen in de natuur aan de slag te gaan.

De cursus omvat 34 bijeenkomsten, waarvan de helft excursies, gespreid over 10 maanden (niet tijdens de schoolvakanties). Om het attest 'Natuurgids' te behalen maak je twee opdrachten. Je scherpt je eigen natuurkennis aan door het maken van een terreinstudie. Met de resultaten ervan laat je een zelf gekozen groep kennis maken tijdens een door jou voorbereide educatieve activiteit.

De eerste les is op 8 februari, de laatste bijeenkomst is op 14 november.

De **'theorie'-lessen** gaan door op **woensdagavond (19.30 - 22.30 uur) in lokaal de IJsvogel**, Legerstraat 40, 2610 Wilrijk. Ze handelen o.m. over fysisch milieu, planten, dieren, methodiek van het gidsen, evolutie en biodiversiteit, landschappen, ecologie, landschapsecologie, duurzaamheid en mens en natuur.

De **'praktijk'-lessen** gaan door op **zaterdagvoormiddag (9.00 - 12.00 uur)**. Dat zijn excursies naar verschillende biotopen (bos, zoet water, heide, zee en kust, natuur in de stad) en excursies i.v.m. specifieke onderwerpen (praktijk terreinstudie, veldtechnieken planten, veldtechnieken vogels (vogelzang en watervogels), lentebloeiers, veldtechnieken ongewervelden (waterdiertjes en insecten), praktijk methodiek, natuurbeheer, pad-denstoelen).

Vaste cursusbegeleiders zijn Lucy de Nave en Herman Snoeck.

Hoe inschrijven en betalen?

Er is slechts plaats voor 25 deelnemers! Schrijf je snel in bij CVN, via de website www.c-v-n.be of mail naar joelle.laes@c-v-n.be

Nadat je je hebt ingeschreven, krijg je een e-mail met het rekeningnummer, cursusbedrag en OGM-nummer (de referentie).

Het cursusgeld bedraagt 220 euro. Natuurpuntleden betalen slechts 198 euro, studenten betalen 180 euro.

Nadat je betaling is geregistreerd, ontvang je per mail een link. Daarmee kun je het handboek gratis downloaden van het digitaal leerplatform. Er is een versie voor i-pad beschikbaar. Je kan het handboek ook op papier (18 euro) aankopen door dit bij je online inschrijving aan te geven. Je handboek ligt dan klaar tijdens de eerste les.

Meer informatie?

- CVN-secretariaat: 03/226 02 91 of joelle.laes@c-v-n.be

- Lucy de Nave en Herman Snoeck: 03/237 99 52 of herman.snoeck@antwerpen.be

Natuurgidsen kunnen nadien eventueel een vervolgmodule volgen die een meer gespecialiseerde opleiding geeft zoals 'bosgids', 'landbouwnatuurgids' ea. Meer info op www.c-v-n.be.

WORD
NATUUR.NATUURGIDS

TORFS

Schoenen met naam www.torfs.be

Schoenen TORFS heeft 1 baanwinkel in onze afdeling te Edegem op de Mechelsesteenweg (nr 226). Als je, of elke ander klant, je papieren draagtas aan de kassa weigert ten voordele van het milieu, dan stopt schoenen TORFS onmiddellijk 0,15 euro in een nestkast ter plaatse ten voordele van de natuur. De winkel van Edegem steunt hiermede het reservatenfonds.

Bovendien krijg je als lid van Natuurpunt steeds 10 % onmiddellijke korting aan de kassa bij de aankoop van een paar nieuwe schoenen. De enige voorwaarden is je lidkaart laten zien en een paar oude schoenen meebrengen. Ook de opbrengst van de oude schoenen gaat naar een goed doel, een aantal ontwikkelingsprojecten in Afrika.

De amfibieëntrek 2012

Na hun winterslaap denken onze amfibieën alleen aan...paren. Maar op hun tocht naar de voortplantingspoel vallen heel wat verkeersslachtoffers. Help samen met Zuidrand en Hyla de amfibieën op weg naar hun geboortepoel!

Bij onze inheemse amfibieën loopt de biologische wekker af na de eerste buien met hogere temperaturen (vanaf 7 graden). Meestal in de maand februari, maar de afgelopen jaren worden padden, kikkers en salamanders soms vroeger wakker. Bij duisternis en regen en hoge vochtigheid kruipen deze nuttige dieren uit hun schuilplaats (bosgebieden, onder boomstronken of houtstapels, in de strooisellaag of in holen en gaten in de grond) en trekken instinctief naar water.

Wie geluk heeft, kan zonder problemen naar een voortplantingspoel trekken. De iets minder fortuinlijke dieren moeten soms een verharde weg oversteken en het alsmear toenemende verkeer trotseren. Waakzame natuurliefhebbers vinden soms plaatsen waar tientallen dieren verminkt of dood op het asfalt liggen.

In Edegem ijveren wij, over de grenzen heen, voor het behoud van onze amfibieënpopulatie.

Om het 4de paddenseizoen in Edegem in te luiden hebben wij beroep gedaan op Robert Joris die ons een korte inleiding komt geven over de biologische verschillen tussen amfibieën en reptielen. Met een mooie powerpointpresentatie met korte filmfragmenten stelt hij ons de alle in Vlaanderen levende amfibieën en reptielen voor.

Deze boeiende avond die georganiseerd wordt in samenwerking met de gemeente Edegem en waarop jullie allen zijn uitgenodigd gaat door op

17 februari om 19.30 u

in De Schrans, Molenveldlaan 4, te EDEGEM.

Heb je interesse om mee voor onze amfibietjes te zorgen, neem dan contact op met:

Kris Vos

03/457 59 38 - KrisV@skynet.be

Jaarlijkse tuinvogeltellingen "Vogels Voeren & Beloeren 2012". Wat kan ik doen?

Op 4 en 5 februari 2012 zijn het Nationale Vogelteledagen "Vogels Voeren en Beloeren genaamd". Inderdaad onze tuinvogels hebben het in de winter vaak moeilijk om voldoende eten te vinden in onze stadse omgeving. Door hen kundig te voederen help je hen door een moeilijke periode en kan je ze meteen mooi waarnemen en tellen! De nationale telgegevens laten Natuurpunt toe om een zicht te krijgen op de verspreiding en trends in voorkomen; we stellen het dan ook bijzonder op prijs wanneer je de telgegevens van dit weekend kan doorgeven via de nationale telwebsite op www.natuurpunt.be. Op deze website vind je trouwens een mooie brochure met afbeeldingen van de meeste tuinvogelsoorten, hoe ze te herkennen en teliinstructies. Je kan hier trouwens ook alles over de voorbije wintertelling 2010-2011 lezen, best interessant. We rekenen er op dat je mee telt.

10 Jaar Zuidrand Antwerpen Beheer van Fort 7

Voor de jaren '80 bestonden de beheerwerken vooral uit maaiwerk van paden en Tankweg met de zeis door een ploeg van uitsluitend mannen. Al die kerels konden aardig overweg met zeis en wetsteen. Ooit is er ook eens een vrouw bij de groep gekomen maar die hield zich alleen bezig met het afvoeren van het maaisel en na een tijdje hield ze het voor bekeken.

In de jaren '80 werden er 3 bosmaaiers aangekocht en dan ging het werk gevoelig sneller en met minder moeite. De te maaien oppervlakte nam echter ook toe op het einde van de jaren '90. Intussen meldden zich een groep vrouwen aan die "hun mannetje" stonden.

Het is thans zo dat ongeveer de helft van de groep dikwijls uit vrouwen bestaat en zij voelen zich ook "thuis" in de groep. Verschillende vrouwen uit de groep kunnen nu ook flink overweg met de bosmaaiers! Voor een tweetal jaar kwam er Groen Neerland als te beheren terrein bij zodat besloten werd een maaibalk (soort tondeuse) aan te kopen. Deze machine doet gemakkelijk het werk van 4 bosmaaiers. Recent werd nog een nieuwe bosmaaier aangeschaft want bosmaaiers verslijten ook en één viel niet meer te herstellen.

Een andere werkt niet altijd naar behoren zodat deze nieuwe bosmaaier geen overbodige luxe was. Ook met een kettingzaag gaan we van tijd tot tijd aan de slag. U ziet, in beheerwerken is er in de loop van de jaren een hele evolutie geweest.

Maar na het werk en het wegbergen van het materieel wordt er gezellig bijeen gezeten in ons lokaal "De IJsvogel" waar dan koffie en thee gezet wordt en koekjes, cake en wafels gretig worden verorberd! Maar ook een Gageleer of een borrel worden niet versmaad en de beheerwerkers zijn heus geen droogstoppels hoor! Wie de handen uit de mouwen wil steken en graag werkt in de open lucht kan op Fort 7 of Groen Neerland de sfeer eens komen opsnuiven.

Schoolkinderen ontdekken FORT 7

Natuureducatie is een onderwerp dat in het basis- en kleuteronderwijs aan bod komt.

Als aanvulling op een les in de klas is een wandeling in het veld een middel om leerlingen iets bij te brengen over de natuur. Vandaar dat onze afdeling van Natuurpunt elk jaar de vraag krijgt om klassen te gidsen op Fort 7. De aanwezigheid van een Brialmontfort wordt beschouwd als een pluspunt. De bezoeken situeren zich vooral rond eind september, gans de maand oktober en zelf begin november. Het stedelijk en vrij onderwijs vragen deze bezoeken veelal aan via het ECO-huis. Maar ook scholen uit Wilrijk, Hoboken en zelfs Zoersel nemen contact met ons op.

Dit najaar leidden we 455 leerlingen + 39 leerkrachten en begeleiders rond. De verplaatsing naar het Fort gebeurt met openbaar vervoer, een schoolbus, privé vervoer of met de fiets.

Gemotiveerde gidsen nemen deze bonte, bruisende groepen mee op stap in het reservaat. Het is zowel voor de leerlingen, de leerkrachten als de gidsen een boeiende belevenis! Buiten iets "leren" is natuurbeleving heel belangrijk zonet het belangrijkste. De zintuigen worden geprikkeld door bewust zien, horen, voelen, ruiken en soms ook proeven. Voor leerlingen uit de kernstad is dit een echte onderdompeling in een onbekende wereld. De gidsen slagen er telkens in om de meeste kinderen enthousiast te maken voor de natuur. Bladeren en zaden worden ijverig verzameld in enveloppen of plastic zakjes . . . Wat er daarna mee gebeurt weten we niet maar het enthousiasme is altijd groot. Als kers op de taart mag de groep even het binnenfort betreden wat steeds een geweldige indruk nalaat. Hopelijk blijft van zulk bezoek iets positiefs hangen en tonen de leerlingen meer respect voor de natuur en daarvoor zetten de gidsen zich dan ook in !

Bij recente beheerwerken werden boomtakken verhakseld. Dit versnipperd hout kan gebruikt worden op tuinpaden of tussen beplanting. Wie interesse heeft kan dit materiaal GRATIS komen ophalen op het Fort na contactname met Tuur Wuyts, 03/449 99 11 of 0474/55 25 75

Er dienen wel stevige plastic zakken meegebracht te worden om dit materiaal in te laden.

10 Jaar... ook voor GROENNEERLAND !?

Inderdaad. Het "Open advies inrichtings- en beheerplan BPA30/Neerland" dat in 2007 werd gepubliceerd en dat de in ons gebied aangetroffen fauna en flora beschrijft, vergelijkt deze waarnemingen met de gegevens uit een eerdere, met de UA uitgevoerde studie (Mertens et al.) uit ... 2001! Zolang zijn we dus al actief betrokken bij het plannen en inventariseren, bij terreinstudies en de voorontwerpen.

Waarnemingen van flora en fauna verdiepten onze kennis van de natuurwaarden van het gebied, brachten die onder de aandacht van een breed publiek via manifestaties en natuurwandelingen en lanceerden Groen Neerland op weg naar een erkenning als natuurreservaat. Het erkenningsdossier werd opgesteld door Natuurpunt, passeerde de eerste twee checkpoints (Natuur en Bos en Milieuraad Vlaanderen) en ligt nu op de desk van de bevoegde Minister!

Het bevat ook een inrichtingsplan dat samen met de bevoegde stadsdiensten (de Stad is eigenaar van 'ons' terrein) werd opgesteld en een duidelijke visie van de Stad en van Natuurpunt weergeeft op de toekomst van Groen Neerland en zijn omgeving.

Wat ons betreft is die toekomst al begonnen!

Enkele aspecten van de natuurontwikkeling zoals vershraling van de bodem, terugdringen van het struweel, bevorderen van de waterflora, bestrijden van Japanse duizendknoop en Amerikaanse vogelkers werden, onmiddellijk na de ondertekening van de beheerovereenkomst met de Stad, aangepakt door het beheerteam van Zuidrand.

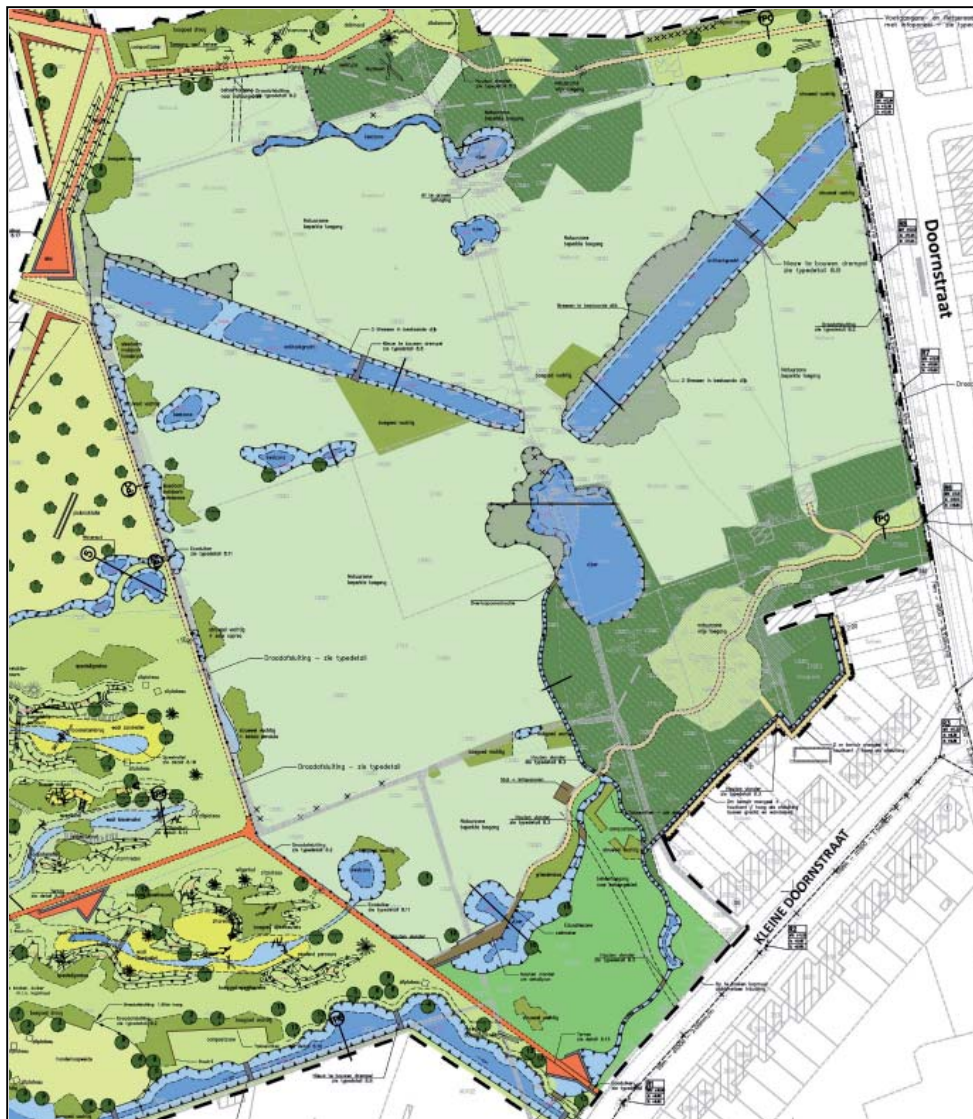
Een stijgend engagement: 340 manuur in 2009,
360 manuur in 2010,
750 manuur in 2011 !!!

Het inrichtingsplan dat nu op tafel ligt (ter illustratie, 2 details uit het plan, Noord en Zuid Groen Neerland) is een volgende stap naar de realisatie van onze visie; de uitvoering start begin 2012.

Het wordt een kantelmoment waar alle betrokkenen met stijgend ongeduld op gewacht hebben.

In april 2012 plannen we een wandeling in Groen Neerland, onder meer om het inrichtingsplan (in uitvoering) toe te lichten.

Rudi Leemans

24 oktober - Opendeurdag Fort 7
Een schat aan biodiversiteit in de Stad

natuurpunt
Zuidrand Antwerpen

www.zuidrand.be

JEZENDER en VU
Guido Callaerts
Frasse De Cortlaan 42
2610 Wilrijk
Afdelingskantoor Wilrijk 1

10 jaar Natuurpunt ... maar ook 10 jaar Zuidrand Antwerpen

Bijna 10 jaar geleden werd de *nieuwe afdeling Zuidrand Antwerpen* boven de doopvont gehouden.... inderdaad, bijna 10 jaar want de afspraak was dat na de oprichting van de nieuwe nationale vereniging op 12 december 2001 de afdelingen binnen het jaar zouden worden opgericht. Sommigen herinneren zich dit nog wel, maar voor velen onder ons is dit onbekend vandaar dit historiekje en overzicht. De 10-jarige verjaardag is dus een uitgelezen kans om dit nog eens even in de verf te zetten.

Op het grondgebied van de huidige afdeling waren indertijd verscheidene afdelingen van Wielewaal en Natuurreservaten actief. *Wielewaal Antwerpen zuid* had een groot werkterrein dat naast de huidige kern (Wilrijk-Edegem-Hove) ook nog Aartselaar, Mortsel, Berchem, Antwerpen 2018, 't Kiel en Hoboken omvatte. *Wielewaal Antwerpen zuid* had toen ongeveer een 400-tal leden, was vooral actief op het vlak van natuurbeleving en natuureducatie maar was toch ook al vertegenwoordigd in een aantal Minaraden. Op dit grondgebied waren tevens een aantal Natuurreservatenafdelingen actief zoals Oude spoorwegberm (Edegem), Land Van Reyden (Hove), Schijnvallei (Antwerpen) en vooral natuurlijk de vzw Hobokense polder die het gelijknamige gebied beheerde.

De fusiegeprekken liepen eerlijk gezegd niet echt van een leien dakje waardoor een scheidsrechtelijke interventie van Mechelen noodzakelijk bleek. Berchem en Mortsel werden hierbij bij Land Van Reyden onderverdeeld, terwijl Aartselaar, Hove en Edegem bij de afdeling bleven. Hiermee gingen we van start met zo een 1000-tal leden... een hele klus dus. De eerste te nemen kaap was de formele oprichting van de afdeling wat gebeurde in de zomer van 2002 om precies te zijn... Een 40-tal mensen kwamen opdagen, kozen een bestuur, richtten twee kernen op (Hobokense Polder en Wilrijk) en kozen een naam voor de afdeling. *Natuurpunt Zuidrand Antwerpen* was geboren. Als ik het goed voor heb werd deze naam trouwens gesuggereerd door Thierry Vanderkinderen die meteen aankondigde dat Wilrijk de nieuwe afdeling ook financieel zou ondersteunen, wat ons een vliegende start gaf.

Het eerste tijdschrift maakte een trendbreuk met "de Kijker" van voorheen en was meteen een voltreffer. Het huidige tijdschrift wijkt zelfs in vorm en lay-out niet zo heel veel af van het toenmalige eerste nummer. De titel werd meteen goed bevonden "*rAntGroen*", was ludiek en kende snel erkenning. Sinds dan bleef het tijdschrift een mijlpaal in de communicatie met de leden en verschenen vele artikels. Of het nu verslagjes waren van activiteiten of de natuurstudie-artikels van Herman Snoeck, er was steeds veel vraag naar. Laat ons immers niet vergeten dat het tijdschrift het belangrijkste communicatiemiddel is en blijft voor het merendeel van de leden.

In deze periode werd er ook flink geïnvesteerd in het herstel van *ons lokaal de IJsvogel*. Er kwam een nieuw dak op, nieuwe isolerende ramen en heel wat later ook een nieuw verwarmingssysteem met aardgas. Deze investeringen maakten van het lokaal een ideale uitvalplaats voor de organisatie van veelvuldige cursussen en opleidingen Natuurgids en Natuur-in-zicht (door Karl, Lucy en Herman).

Zoals de moedervereniging groeide ook de afdeling snel en bereikten we vrij snel de kaap van 1200 leden, een ietwat magische grens blijkt achteraf. Dat was het moment waarbij de *kern Hobokense Polder een onafhankelijke afdeling* werd en Danny, Wim en Luk deze nieuwgeborene verder lieten groeien tot zijn huidige vorm. Het ledenaantal viel door de splitsing natuurlijk flink terug (tot zo een 900) maar begon meteen verder te klimmen in lijn met het sterk aantal toenemende activiteiten van de afdeling.

Van een 80-tal activiteiten per jaar (alles inbegrepen), groeiden we tot het dubbele uit, met een

versterkte werking rond het reservaat onder leiderschap van Peggy, een sterke uitbouw van de poot educatie door Catherine en een flink gevulde activiteitkalender door Hilde... Valt het jou ook op...? Inderdaad, 3 vrouwen die erg veel hebben bijgedragen tot de groei van de vereniging. De vertegenwoordiging in de milieuraden van Hove, stad Antwerpen en Edegem kreeg ook verder vorm in deze periode en de bekende behaagactie werd verder uitgebouwd door Guido gebaseerd op het werk dat Luk had voorbereid.

Bestuurders komen en gaan maar de afdeling groeit nog steeds en bereikte enkele jaren terug opnieuw het niveau van 1200 leden. Nu was het tijd voor *Aartselaar* om

uit te stappen en te verzelfstandigen, gebaseerd op een fusie tussen de lokale natuurgidsen (VMPA) en lokale Natuurpuntvertegenwoordigers.

Het pallet aan activiteiten van de afdeling bleef ook de afgelopen jaren groeien en richtte zich duidelijk intensiever op het lokale niveau met de lokale planteninventarisaties van Ronny, de vleermuis- en zwaluwtellingen van Wim, de paddenoverzetacties van Kris, meer lokale excursie enz...

Een aantal zaken en initiatieven verdienen toch wel een ereplaats meen ik.

- De stad die *Groen Neerland* overgedragen heeft aan Natuurpunt na een jarenlange strijd waarbij het district en Natuurpunt zij aan zij gevochten hebben om dit gebied te kunnen vrijwaren. Rudi neemt hier nu het conservatorschap waar en heeft hierbij een flinke beheersploeg rond zich opgebouwd
- De *opendeurdag van afgelopen jaar* waarbij onder massale belangstelling aandacht werd geschonken aan natuur en biodiversiteit in de stad.
- Het afsluiten van *biodiversiteitscharters* met Edegem en Wilrijk, een grote versdiensite van Johan Baetens, waardoor op een structurele basis aan natuurbehoud en ontwikkeling wordt gebouwd.

Maar er is natuurlijk zoveel meer...zoveel kleine dingen...zoveel medewerkers...

Dromen mag natuurlijk zeker in een jubileumjaar en ik ben eigenlijk wel benieuwd waar onze afdeling binnen 10 jaar zal staan... misschien is het oppervlak dan alweer aangepast... groeide het ledental verder tot 1500 of meer... zijn er vele jongeren actief op bestuurlijk vlak... hebben we delen van Hof Ter Linden in Edegem en delen van Fruithout te Hove in beheer... is het Uilenbos uitgegroeid tot een natuurreservaat... hebben we een naarstige inventarisatiegroep die de ontwikkeling van de natuur in onze streek goed verder in kaart brengt en opvolgt... lezen we het tijdschrift allemaal op onze tablet en krijgen we iedere morgen een afdelingsduurzaamheidsberichtje op onze GSM...

Er is zeker nog veel mogelijk en daar geloof ik rotsvast in, maar het zal enkel kunnen natuurlijk met de hulp van vele helpende handen van vrijwilligers zoals u. Laten we misschien als een eerste zetje allen al beginnen om onze buur, vriend(in) of familielid, lid te maken van onze vereniging. Als we allen binnen de 3 jaar een lid maken zijn we mogelijks de helft groter binnen een decade zodat we als afdeling meer impact hebben om open ruimte en natuur veilig te stellen. Want daar doen we het toch voor, niet?

Hugo

10-jarige verjaardag van de afdeling Jubileumwandeling op het Fort met Receptie & Algemene Ledenvergadering (kaas- en wijnavond)

*Zaterdag 11 februari 2012, om 16.30 u aan Fort 7
en/of 19.00 u in Zaal VISIT, Heistraat 34a te Wilrijk (zijkant Bistplein)*

Inderdaad, ook onze afdeling bestaat nu reeds 10 jaar en ook de Lokale Algemene Vergadering wordt voor de 10de keer georganiseerd. Vandaar een FEESTELIJKE VIERING, terugblikkend op de afgelopen jaren en met veel plezier.

Eerst een verrassing en receptie op het Fort !

We beginnen met een korte activiteit op het Fort... eigenlijk neen, dat zeggen we nog niet... We verwachten jullie tegen 16.30 u op het Fort waar we jullie een korte verrassing voorschotelen gevolgd door een receptie. Alles gaat in de gebouwen door dus wel even warm aankleden maar gewoon schoeisel is geen enkel probleem.

Nadien kaas en wijnavond en LAV in zaal VISIT

Van het Fort trekken we tegen 19.00 u naar zaal VISIT. Je kan zelf rijden, fietsen, wandelen en we zorgen ook voor pendelwagens, ieder zijn keuze dus. Kan je niet naar het Fort komen (zunde zeg) dan kom je maar meteen naar de VISIT. Geen saaie boel vanavond maar feest en een gezellige leuke avond zowel voor nieuwe als voor leden die al vele jaren meedraaien.

We starten dit jaar met een aangenaam en visueel overzicht van de activiteiten van 2011 en een toelichting over wat het komende jaar te bieden heeft. Ook vragen we even je aandacht voor het formele gedeelte van een LAV alvorens de benen te strekken onder de tafel voor een gezellige en dit jaar superuitgeruste kaas- en wijnavond.

Staat de bescherming van de natuur in je agenda, wil je eens proeven van het kloppend hart van de vereniging (die onuitputtelijke energiebron van vrijwilligers) dan staat zaterdag 11 februari 2012 nu al met stip gemerkt in je agenda. Deze avond vormt voor nieuwe en al wat meer geroutineerde leden een uitgelezen mogelijkheid om op een aangename manier kennis te maken met deze actieve afdeling.

We bieden je dan ook een interessant aanbod aan met een kort overzicht over het reilen en zeilen van de afdeling het afgelopen jaar en de verwachtingen voor 2012, waarbij we de begroting evenals het bestuur voorstellen en het activiteitenprogramma van 2012. Na het uitgebreide kaas- en wijndiner (met aandacht voor een gezond slaatje !) volgt dan het hoogtepunt: het overzicht van grappige en leuke momenten uit 10 jaar werking !!!

En tot slot en naar goede gewoonte de uitreiking van de geselecteerde afdelingsfoto's van het jaar! Uit het binnengestuurde digitale materiaal van 2011 kiezen we van iedere fotograaf het meest originele natuurkiefje of foto die de afdelingswerking in 2011 demonstreert.

Dit alles kost slechts € 10/persoon (inclusief receptie op het Fort, 2 glazen wijn of water bij de maaltijd) bij voorinschrijving voor 1 februari (graag een berichtje aan Guido Callaerts (03/828 11 03 - callaertsguido@telenet.be)), of € 12 ter plaatse zonder voorinschrijving, beide te betalen aan de kassa bij de ingang. Het wordt dus ongetwijfeld weer een fijne avond! Opgepast: zoals in de titel aangegeven gaat de kaas- en wijnavond door in zaal VISIT, Heistraat 34a, (zijkant van het Bistplein) naast kledingzaak Apostrophe. (Er kan in de mate van het mogelijke rekening worden gehouden met dieetvoorschriften of veganistische levenswijze indien melding bij de inschrijving).

Oproep voor binnenbrengen van elektronisch beeldmateriaal !

De LAV is enkel een success door de prachtige en grappige beelden van het afgelopen jaar die jullie binnenstuurden !!! De presentatie op de algemene vergadering kan daarom enkel een succes zijn dankzij jullie beelden van afdelingsactiviteiten. Vandaar onze (jaarlijkse) oproep voor elektronisch beeldmateriaal over onze activiteiten van 2011 !

Heb jij nog digitale foto's liggen of ken je gewoon een prettige anekdote over het afgelopen werkjaar, bezorg het dan graag aan René Heylen (heylen.rene@gmail.com) of HugoWaeterschoot, Groenstraat 59, 2540 Hove (hugo.waeterschoot@scarlet.be) liefst voor 1 februari. We zijn vooral op zoek naar foto's met sfeerbeelden en mensen en mooie natuurkiefjes van het afgelopen jaar; de kwaliteit doet er echt niet toe hoor ! We selecteren uit jouw contributie dan het mooiste of origineelste beeld dat we laten afdrukken op groot formaat. Digitale foto's kunnen doorgezonden worden (< 10 !) of beter nog op een CD of memorystick af te leveren op één van voorgaand vermelde adressen. Onze dank bij voorbaat !!!

Hugo en René.

Oprichting van een nieuwe afdeling Antwerpen

Tot op heden hoorde het centrum van Antwerpen (alles binnen de ring) toe aan verschillende afdelingen. Bovendien lagen de districten eerder aan de periferie van de werking van de afdelingen Schijnvallei, Antwerpen Noord en Land Van Reyen waardoor er niet echt sprake was van een behoorlijk aanbod aan Natuurpunt activiteiten in de stad. Enkel Wolvenberg was als kern van Land van Reyen erg actief. Daar komt nu verandering is. De 6 afdelingen actief op het grondgebied van de stad kwamen op 22 november overeen om de oprichting van een nieuwe afdeling Antwerpen Centraal op te richten begin 2012. Hiertoe worden alle districten gelegen binnen de ring + het eilandje afgestaan door de buurafdelingen en samengevoegd tot de nieuwe afdeling Antwerpen Centraal. Onze afdeling belooft deze nieuwe afdeling te ondersteunen door gezamenlijke activiteiten in te richten, zeker wanneer deze zouden doorgaan op hun grondgebied. Anderzijds bieden we de nieuwe afdeling de mogelijkheid aan om in te pikken op onze activiteiten die inderdaad dikwijls een regionaal karakter hebben. Natuurpunt Zuidrand Antwerpen wenst de nieuwe afdeling dan ook een fantastische toekomst. Het weinig resterende groen binnen de stad heeft jullie echt nodig en kan er enkel wel bij varen.

Jos Daniels neemt afscheid als secretaris

Jos was jaren een belangrijke steunpilaar voor de afdeling in deze functie. Bovendien bleef zijn inzet niet beperkt tot de afdeling alleen en verzet hij bijna wekelijks heel wat werk in de buurafdeling van de Rupelstreek. Jos heeft gevraagd om daarom zijn taak als secretaris in te ruilen voor contactpunt voor Edegem waar hij ondersteunend zal optreden voor Kris Vos en Johan Claessens. Jos, nogmaals onze dank en wij zijn er zeker van de Edegem hier wel bij vaart.

Week van het Bos 10 -15 oktober 2011 te Hove.

Op vraag van het Gemeente Bestuur van Hove werd ook dit jaar beroep gedaan op Wim Van Deynze van Natuurpunt. Gezien het grote succes van verleden jaar werden ook dit jaar een drie honderd braakballen verwerkt. De milieudienst onder leiding van Koen Boonen en Els Lauwers (ook Natuurpunters) organiseerden het geheel met de scholen en zorgden voor de lokalen en ik zocht de braakballen bij elkaar. Els en Wim trokken op verplaatsing naar Ritmica waar we de kinderen in hun eigen klas de geheimen konden uit de doeken doen. Nou ja, ik bedoel uit de braakballen.

De volgende dag gingen we op verplaatsing naar Regina Pacis 1 waar Els en ik opgewacht werden door Magda Van Herck die samen met ons en met de zoekkaarten en tabellen die ze vooraf had klaar gemaakt de leerlingen mee ging begeleiden.

De dagen daarop kregen we in de gemeente lokalen bezoek van leerlingen van het Groen Schooltje, van de Rodenbachschool en van Regina Pacis 2. Koen, Els en ik hebben meerdere brooddozen helpen vullen met de schatten die de kinderen gevonden hadden. De schedels, tanden en botten moesten mee naar huis want "dat moet ons mama zien!".

Verslagje van een leerling.

Tijdens de week van het bos kwamen 3 natuurgidsen in de klas ons helpen met het uitpluizen van braakballen. 1 van hen was juf Magda.

Uilen eten diertjes (muizen, ...) volledig op. Sommige delen kunnen niet verteerd worden. In de maag van de uil vormen deze delen een 'bal'. Deze bal wordt dan door de uil uitgebracht, vandaar het woord braakbal.

Door braakballen te onderzoeken kan je te weten komen wat er allemaal op het menu van de uil stond. We vonden baren, muizenschedels, muizentanden, een muizenstaart, botten en beenderen. Door dit allemaal goed te onderzoeken probeerden we de soort muis terug te vinden die de uil opgegeten had. De natuurgidsen leerden ons een truckje. Een muis met rode tanden (wij noemden deze de 'lippenstiftmuis') is een spitsmuis!

BELANGRIJK: we zijn op zoek naar verdere ondersteuning voor de afdeling!

10 jaar zijn we op de been maar de nood aan bestuurders en mensen die kleine en grotere taken op zich nemen blijft een belangrijk punt. We zijn immers een vrijwilligersbeweging die enkel kan functioneren met de steun en inzet van vrijwilligers. Daarom zoeken we voor onze afdeling momenteel de volgende medewerk(st)er:

- secretaris: bijwonen bestuursvergaderingen en beknopte verslaggeving van de besluiten en kleinere administratieve formaliteiten die daarom niet minder belangrijk zijn voor de afdeling! Opleiding verzekerd door Jos Daniels.
- natuurstudiecoördinator: samen met andere bestuursleden de natuurstudie te coördineren in de afdeling (2 x jaarlijks overleg). Begeleiding door Ronny verzekerd.
- educatiemedewerker: op het fort en Groen Neerland zijn heel wat mensen actief en er zijn mogelijkheden voor de uitbouw van een Educatieve werking.
- losse bestuursmedewerker: voel je je niet geroepen om een specifieke taak op te nemen maar wel om hier en daar voor bestuurlijke taken je steentje bij te dragen naar gelang je kunnen, dan ben je meer dan welkom op het bestuur.
- losse activiteitenmedewerker: in het derde weekend van mei organiseren we opnieuw een beperkte opendeur op de dag van de fortensfietsengordel van Antwerpen. We hebben die dag een 20-tal mensen nodig om hun handen uit de mouwen te steken. Hopelijk kunnen we ook op jou rekenen?

Weetjes over de vos

Herman Snoeck

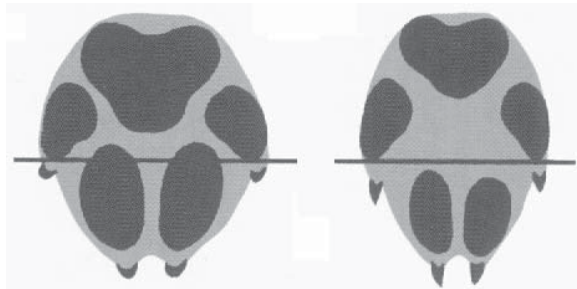
De vos is sinds 1996 in ongeveer gans Vlaanderen terug ingeburgerd. Door zijn bijzonder groot aanpassingsvermogen inzake voedselkeuze en schuilplaatsen komen vossen in alle mogelijke biotooptypes voor: bossen en bosrijke landschappen, heiden en duinen, moerassen en venen, polders en landbouwgebieden, parken en zelfs steden.

Het is een predator die behoort tot de familie van de hondachtigen en dus tot de orde van de carnivoren of roofdieren.

Een volwassen vos is van neus tot staartpunt ongeveer een meter lang. De staart zelf is 40-50 cm lang. Het dier is 35-38 cm hoog. Volwassen vrouwtjes (moeren) zijn doorgaans wat kleiner en lichter (± 6 kg) dan volwassen mannetjes (rekels) (± 7 kg). Ze worden 12-15 jaar oud.

De pelsharen zijn zijdeachtig, ongeveer 3 cm lang in de zomer en ruim 6 cm in de winter. De kleur varieert: er zijn vossen met geel- tot roodbruine rug, flanken en staart en een bijna witte keel en buik en vossen die veel donkerder zijn met een donkergrijze tot bijna zwarte onderzijde. In Vlaanderen zijn de meeste vossen roodbruin bovenaan en grijsachtig onderaan. De dikke staart heeft een meer of minder grote witte eindpunt. De achterkant van de oren en de poten onderaan zijn dofzwart.

De vos is een teenganger met vijf tenen aan de voorpoot en vier aan de achterpoot, alle met lange smalle nagels. In de pootafdruk (prent) zijn de afdruk van vier teenkussens, vier nagels en een groot tussenvoetkussen te zien. De binnenste teen van de voorpoten staat hoger en wordt dus niet in de prent afgedrukt. Een prent van een volwassen vos is ongeveer 5 cm lang en 4 - 4,5 cm breed.

Prent hond

Prent vos

Een vossenprent is van een ongeveer even grote hondenprent te onderscheiden doordat de voorste teenkussens kleiner zijn dan bij een hond en meer naar voor staan. Daardoor is er in verhouding meer ruimte tussen de teenkussens en het zoelkussen.

Territorium

Elke rekel heeft een territorium waarvan de grootte vooral afhangt van het voedselaanbod. In stedelijke gebieden zijn die territoria minder dan 50 ha groot. In de landelijke gebieden in Vlaanderen varieert de grootte van enkele tot soms meer dan 10 km².

Binnen het territorium van een rekel leeft minstens 1 moertje, soms meerdere. Dit is ook afhankelijk van het voedselaanbod en de aanwezigheid van andere rekels in de buurt. Binnen dit territorium hebben de vossen meerdere vaste verblijfplaatsen en

leven en jagen ze buiten de paartijd elk afzonderlijk.

Meestal slapen de rekels gedurende het hele jaar bovengronds in een leger op een beschutte plaats. Ze maken hun leger tussen de begroeiing op de bosbodem, in greppels of in holtes onder omgevallen bomen, ook wel eens op open plekken. Het ondiepe leger wordt in de bodem uitgekrabd en krijgt verder zijn vorm door het opgerolde lichaam van het dier. Een vossenleger is ovaal van vorm, ± 50 cm lang en 30 cm breed. Er kunnen meerdere van zulke dagrustplaatsen bijeen liggen. Ze zijn van reeënlegers te onderscheiden door de vaak overvloedig aanwezige vossenharen. Bij slecht weer en onrust (jacht) schuilen ze wel in hun holen (vossenburcht). Een achtervolgde vos die zich in zijn hol verschanst is er heel moeilijk weer uit te krijgen.

Binnen hun territorium hebben vossen meerdere burchten. Die variëren sterk in grootte: vanaf een simpele pijp met een toegang onder een steen of een boomwortel tot uitgebreide en gecompliceerde gangensystemen met vele in- en (vlucht) uitgangen die dikwijls in de dekking van struikgewas uitkomen. Deze ondergrondse burchten kunnen volledig door de vos zelf uitgegraven zijn. Daarbij werkt de vos de losse aarde naar de uitgang toe en verspreidt ze daar in alle richtingen. Er ontstaat dan een waaiervormige berg. Van nieuw gegraven holen is de ingang nauw, 20-25 cm in doorsnede. Als een hol echter tientallen jaren en misschien zelfs langer is gebruikt, ontstaan er zeer grote gaten. Omdat ze voortdurend nieuwe gangen graven kunnen de hopen uitgegraven grond voor de ingangen geweldig groot worden.

De vos kan ook verlaten konijnenburchten aanpassen. In gebieden waar dassenburchten voorkomen betrekken vossen vaak niet in gebruik zijnde pijpen van deze burchten, zelfs als de das nog in de burcht woont. Slechts enkele holen worden regelmatig gebruikt.

De moeren gebruiken een burcht om in te slapen als ze drachtig zijn of kleine jongen hebben. Vossenholen waarin jongen zijn geboren of hebben verbleven (de moeder verplaatst ze bij onraad naar een ander hol in de omgeving) zijn in de lente en zomer herkenbaar aan prooi-resten voor de ingang. Omdat de jongen bij mooi weer graag buiten spelen en in de zon liggen, is de plantengroei bij de ingang vaak platgetrapt of weggesleten. De restanten van de maaltijden, de uitwerpselen en de urine van de dieren werken als bemesting.

Geurvlaggen

Vossen zijn hoofdzakelijk actief in de schemering en de nacht, maar tijdens de bronstperiode vaak ook overdag.

De vos bakent zijn territorium af met een soort geblaf, met urine, uitwerpselen en met scherp ruikende geurafscheidingen uit speciale klieren die op de staartwortel, aan de anus en aan de tenen liggen.

De urinegeur van een vos is zeer sterk en wij kunnen die tijdens een wandeling ook ruiken. Met die geurvlaggen markeert de vos

de grenzen van zijn territorium. Een rekel urineert zoals een reu: hij licht een achterpoot op. Een moeder hurkt zoals een teef. Ook de moeren markeren intens, zeker bij het naderen van de voortplantingstijd.

Een vos markeert zijn territorium eveneens met zijn uitwerpselen op opvallende plaatsen (boomstronken, graspollen, prooiresten, perceelscheidingen, molshopen...) als herkenningsbakens voor eigen oriëntering (door de geur) en/of als grensmarkering van het leefgebied. Deze vossendrollen liggen vaak op erg regelmatige afstanden van elkaar langs bospaden en veldweggetjes, langs bos- of akkerranden, vaarten of sloten. De vos legt er verse bij oude verwerde uitwerpselen waarvan de geur verzwakt is.

Een typische vossendrol is zwart-grijs, soms wit van de beentjes, 8-10 cm lang, 2 cm dik, en met een kant die vaak eindigt op een schroefvormige punt. De uitwerpselen kunnen haren, veren, stukjes bot, vruchtenschillen en pitten of stukjes chitine van insecten bevatten.

De typische vossengeur is zowat het hele jaar door op veel plaatsen te ruiken: een vos blijft continu zijn sporen van nachtelijke activiteit in het landschap nalaten.

Voedsel

De vos is een nachtelijke jager maar in rustige gebieden gaat hij in volle zomer of winter ook overdag op jacht. Hij is een voedselopportunist die eet wat de pot schaft: dierlijke en plantaardige kost, aas en afval.

- Het hoofdaandeel van het voedsel bestaat uit kleine zoogdieren, vooral knaagdieren (muizen, woelmuizen, ratten) en wilde konijnen. Zij worden uitgegraven, gegrepen bij een verrassingsaanval (muizensprong) of na een korte spurt. Grappig is het te zien hoe een vos een muis verschalkt. Als hij een bewoond muizenhol heeft ontdekt, blijft hij onbeweeglijk staan tot het diertje naar buiten komt. Zo gauw de muis verschijnt, springt de vos toe. Aan de vossenstaart kan men zien of de jacht succesvol is geweest. De vos steekt namelijk onder het springen zijn staart omhoog. Heeft hij beet, dan gaat de vlag ogenblikkelijk neer. Is het mis, dan zakt de staart pas na een poosje langzaam omlaag. Gevangen spitsmuizen worden echter niet opgegeten vanwege de walgelijke geur. Hij is in staat door eindeloos gemanipuleer met bek en poten een egel te ontrollen om hem dan dood te bijten. Ook haasjes en reekalfjes worden buit gemaakt.

De vos lijkt zijn prooi overal te bijten tijdens een aanval, maar hij probeert de hals te vinden om het dier te doden. Daar de tanden en kaken van een vos relatief klein zijn, vergeleken met de grote roofdieren, hebben dieren die door een vos zijn gedood veel kleine gaatjes in de huid, terwijl de huid van dieren die door de grotere roofdieren zijn gedood grote gaten, scheuren en andere schades vertonen. De afstand tussen de hoektanden van de vos

bedraagt 20-24 mm.

Een vos is niet erg effectief in het doden van grotere dieren en de strijd kan daardoor lang duren. De strijdplaats is vaak besmeurd met bloed en plukken haar liggen overal verspreid.

De vos lijkt geen bepaald patroon te volgen bij het opeten van de prooi. Vaak bijt hij de kop van het dier en draagt dit weg. Kenmerkend voor de vos is ook dat hij de ingewanden wegdraagt en begraaft of deze meeneemt om ze aan zijn jongen te voeren.

- Het aandeel vogels kan aanzienlijk zijn, vooral van op de grond nestelende en broedende soorten (eenden, zwanen, hoenderachtigen). De vos bijt vaak enkele veren tegelijk af die dan aan elkaar blijven zitten. De schachtpunten zijn dan afgebeten.

Het roven van pluimvee door vossen is berucht. Dit gebeurt vooral in de periode dat de jongen worden grootgebracht. Als een vos een duiven- of kippenhok is binnengedrongen, doodt hij soms veel meer dieren dan hij kan opeten of wegslepen en hij kan een bloedbad aanrichten, bv. in kolonies van broedende meeuwen. Dit gedrag heeft niets te maken met een bloeddorstig karakter, maar is een instinctief overlevingsgedrag: bij een roofdier wordt het roofdierinstinct tot zelfbehoud geprikkeld wanneer het omringd is door talrijke paniekerige en lawaaierige prooien (die niet weg kunnen vluchten zoals in een kippenhok). In de natuur gebeurt dit meestal niet want zodra een of hooguit enkele dieren gepakt zijn vluchten alle andere weg.

De enige manier om een vos, die lenig is als een kat, buiten te houden is een volledig afgesloten hok of een omheining van 2 m hoog met op 1 m hoogte een prikkeldraad ervoor. De draad moet ook 50 cm schuin ingraven worden zodat de vos er niet onderdoor kan graven.

- Vossen begraven vaak eieren in het zand of stoppen ze onder mos om later op te eten. Hij drukt het ei helemaal stuk en likt de inhoud op. Ook kleine knaagdieren en vogels worden verstopt (onder graspollen, moskussens, bladeren...) of begraven. De vos vindt zulke voedselvoorraad na maanden nog onfeilbaar terug.

- Grote kevers, sprinkhanen, rupsen, regenwormen, sporadisch wespen en bijen, worden massaal gegeten als het aanbod groot is.

- Afgevallen fruit (kersen, pruimen, ...), bessen en ander bosfruit worden opgegeten met pitten en al. Voor zelfstandig wordende eerstejaarsvossen, die nog geen snelle prooien kunnen verschalken, vormt dit het basisvoedsel tijdens de zomer-maanden.

- Aas (verkeersslachtoffers, ...). In de periode dat de welpen dienen gevoed te worden zoeken de volwassen dieren meer rendabele, en dus grotere prooien. Dan wordt wel eens een verrassend groot verkeersslachtoffer zoals een (half)volwassen ree naar het hol gesleurd.

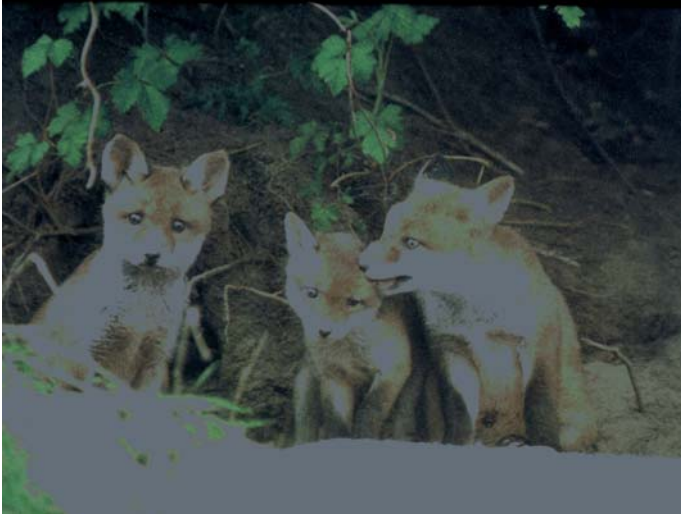
- Soms vis en uitzonderlijk een pad of kikker.

- Kannibalisme (zie verder).

Voortplanting en overleving

Vossen kunnen zich voortplanten zodra ze 9 - 10 maanden oud zijn. Ze krijgen eenmaal per jaar jongen. De paartijd valt in januari of februari. Tussen half maart tot einde april worden gemiddeld 3 tot 9 (soms 11, meestal 4-5) blinde, hulpeloze jongen geboren in een burcht. Na zowat 2 weken kunnen ze zien. Beide ouders zorgen goed voor de jongen. In hoofdzaak de rekel gaat op jacht en maakt daarbij soms tochten van zes tot

acht kilometer. Vanaf de tweede helft van april tot zowat eind mei komen de jongen uit het nest om (soms behoorlijk ruw) te spelen en om te leren jagen. Opvallend is dat ze nog een echt babygezicht hebben: ze krijgen de spitse snuit van hun ouders pas later.

Eind juli verlaten ze het nest samen met hun moeder. Op het einde van de herfst zijn de jongen zelfstandig en gaan de mannetjes op zoek naar een plaats om een eigen territorium te vestigen. Vrouwjes blijven meestal in het geboortegebied of in de onmiddellijke omgeving ervan. De sterfte in dit eerste levensjaar is evenwel aanzienlijk: veel onervaren dieren sneuvelen in het verkeer of tijdens de jacht.

Bij grote nesten ontwikkelen niet alle welpen even snel en niet zelden eten de sterksten hun zwakkere broertje of zusje op: kannibalisme. Wanneer een rekel met meerdere moeren samenleeft zal normaal alleen het meest dominante vrouwtje jongen krijgen en/of grootbrengen: nesten van niet-dominante vrouwtjes binnen eenzelfde territorium verdwijnen soms reeds volledig kort na de geboorte, vermoedelijk door kannibalisme.

Soms kiezen vossen als geboorteplaats voor de jongen kunstmatige schuilplaatsen: betonbuizen, grote houtstapels, bouwvallige en verlaten gebouwen.

Vossen en hondsdolheid (rabies)

In Vlaanderen komen geen hondsdolle vossen voor. Ten zuiden van Samber en Maas komen jaarlijks wel enkele gevallen voor maar die zijn door orale vaccinatiecampagnes volledig onder controle: men verspreidt op grote schaal lokaas met daarin een vaccin, zodat de vossen die ervan eten immuun zijn voor het virus dat rabiës veroorzaakt.

De vossenlintworm

De vossenlintworm (*Echinococcus multilocularis*) komt met zekerheid voor in het zuidwestelijk deel van Vlaanderen (nabij de taalgrens), in het noorden van de provincie Antwerpen en waarschijnlijk in de meeste regio's van Wallonië. Het is een kleine lintworm die leeft in de darm van de vos (gastheer) en er zich ook voortplant.

De eitjes komen samen met de uitwerpselen van de vos in de

buitenwereld terecht en kunnen dan eventueel door planteneters (o.a. knaagdieren) worden opgegeten. In het lichaam van deze tussengastheer ontwikkelen de eitjes zich in de lever of andere organen tot larvale cysten. Wanneer een besmet knaagdier door een vos wordt opgegeten groeien uit de larvale cysten nieuwe lintwormen die zich vasthechten in de darm van de vos en de cyclus is rond. Naast de vos kunnen ook honden, en in mindere mate katten, besmet worden met de lintworm door het eten van besmette knaagdieren.

Alle in het wild levende zoogdieren kunnen bij nauw contact infectieziekten overdragen naar de mens net zoals wij de griep of de mazelen kunnen overdragen naar een andere persoon. Alhoewel de mens geen geschikte tussengastheer is kan hij toch besmet geraken door de eitjes van de vossenlintworm waarna de larvale cysten zich ontwikkelen in de lever, longen of hersenen, die dan niet meer normaal gaan functioneren waardoor er ziekteverschijnselen optreden. De medische behandeling van patiënten is tot op heden niet zeer succesvol waardoor er een hoog risico is op dodelijke afloop.

Daarom is het belangrijk, ook al is de kans op besmetting bij de mensen zeer klein, mogelijke infectie te voorkomen door een aantal preventieve hygiënische voorzorgsmaatregelen.

De belangrijkste regel is het vermijden van direct contact.

- Blijf uit de buurt van vossenholen en zorg er ook voor dat honden ervan wegblijven.
- Raak geen uitwerpselen van vossen aan.
- Raak een dode vos nooit aan met de blote hand (gebruik wegwerphandschoenen).
- Pluk en eet geen ongewassen bosvruchten (braambessen, bos-aardbeien...) die groeien op minder dan ± 70 cm boven de grond.
- Spoel rauwe groenten af voor het eten.
- Ontworm honden die vaak in de vrije natuur rondlopen drie-maandelijks.
- Draag wegwerphandschoenen en een neus-mondmasker bij het uitpluizen van prooiresten uit (mogelijk besmette) vossendrollen: de eitjes kunnen worden ingeademd of via de handen in het menselijk lichaam komen. Nadien altijd onmiddellijk handen en nagels goed reinigen.

Moeten we nu bang zijn van de vos en is dit een reden om een heksenjacht te beginnen tegen dit dier? Zeker niet: de vos hoort thuis in de natuur en heeft daar een belangrijke functie. Ze zorgen mee voor de natuurlijke regulatie van de populaties kleine knaagdieren, konijnen, vogels... Het feit dat de vos zich de laatste jaren heeft hersteld is dus veeleer goed nieuws want dat betekent dat hun voedseldieren zich ook vermeerderd hebben.

Het risico bestaat dat sterk ingrijpen in de populatiedichtheid van de vos mogelijk een omgekeerd effect kan hebben waardoor het voorkomen van de lintworm en de kans op besmetting naar de mens toeneemt.

Jacht op de vos

- Tussen 1 oktober en 14 februari.
- Niet binnen een straal van 50 m rond een vossen- of dassenburcht.
- Enkel tussen zonsopgang en zonondergang.
- Niet als het gesneeuwd heeft.
- Enkel met het geweer.

Geraadpleegde werken

- Bang Preben. 1996. Dierensporengids. Tirion Uitgeverij, Baarn.
Richarz Klaus. 2008. Diersporen. Zuidnederlandse Uitgeverij, Aartselaar.
Van Diepenbeek Annemarie. 2002. Veldgids Diersporen. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
Verkem Sven et al. 2003. Zoogdieren in Vlaanderen. Natuurpunt Studie, Mechelen.
Brochure. 1997. De vos. Aminal.
Brochure. 1997. De vos & de vossenlintworm. Aminal.

verrekijkers
telescopen
microscopen
accessoires

www.sightsofnature.com

Platan De Concklaere 108, 1200 St.-Anthonis Brugge, 820/21 30 61

**Mierenwandeling - Kamp C te Westerlo
zo. 4/09/2011 - 9 dlns.
Gids: Reginald Verhofstede
Leiding: Lucy de Nave
Verslag: Tuur Wuyts**

Is het omdat de weervoorspellingen niet zo gunstig waren of sprak het onderwerp niet zo aan dat er zo weinig deelnemers waren, wie zal het zeggen maar om 13.20 u reden we naar het voormalig militair domein dat thans eigendom is van de provincie Antwerpen.

Op deze site staan ook prachtige bureaus van bedrijven met kernactiviteit "duurzaam bouwen".

In een van deze gebouwen gaf Reginald een knappe Power Point presentatie over het leven van de mieren. Een medewerker van de Bosgroep Kempen was hier ook aanwezig en vergezelde ons op de wandeling. Het uitgestippelde wandelpad van +/- 500 m is zeer educatief opgevat met verschillende infopanelen. Het merkwaardige is wel het voorkomen in dit bos van talloze nesten van bosmieren en dan vooral aan de boszomen.

Reginald gaf een humoristische uitleg over het leven van deze sociaal levende insecten.

We zagen ook heuse "mierenstraten" en ook over boomstammen lopen deze straten door.

Het is een op en af lopen van deze merkwaardige insecten. Niet te verwonderen dat de deelnemers ook Rode bosmieren over hun schoenen en broekspijpen zagen lopen.

Na afloop van de wandeling werden we getraakteerd door Reginald en zijn compagnon namens de Bosgroep. Het was een erg gezellig onderonsje!

De deelnemers zullen met genoegen terugdenken aan deze ongewone uitstap!

**Bustocht Hoge Venen - het Bergerven
en de pingo's van Malchamps
zo. 11/09/2011 - 26 dlmm
Gids & leiding: Hugo Waeterschoot
Verslag: Hugo Waeterschoot**

Een kleine bus vol die morgendvroeg, hup op weg naar het hoogste plateau van België. Een lange rit met veel gesoes zowel heen als terug, plots verstoord door een toelichting via radiogeschal over het te bezoeken gebied. Het werd een gevulde agenda met een bezoek aan het Bergerven, een typisch hangven op de grens met Duitsland bijna tegen Monschau en

vervolgens de hoogveen vlakte van Malchamps te Spa. De ochtend begon schitterend maar werd snel in hevige regen gesmoord. Mooie waarnemingen van koudeminnende planten typisch voor dit gebied stoorden zich hier echter niet aan en toonden zich van hun beste zijde (Bospaardenstaart, Oranje havikskruid en Stippelvaren). Gelukkig lieten de Kruisbekken zich toch even horen anders was mijn vooraankondiging in rAntGroen over hun voorkomen in dit gebied meteen gedegradeerd tot het rijk der fantasieën. De overvloedige regen van de zomer (en deze morgen) hadden het Bergerven zowaar omgetoverd tot een idyllisch meertje waar de toppen van de verzopen Lidsteng als spooktakjes door het water priemden. Maar ook de bossen langsheen het ven werden omgetoverd tot een waar paddenstoelenrijk... daar weet Lydia je veel meer over te vertellen.

Hockai werd ons middagschuiloord voor een warme tas na de regen alhoewel de trouwe hardliners tuurlijk gingen voor het lokale hooggistende gerstennat. De weersgoden lieten het zich blijkbaar ook smaken en gaven die namiddag het beste van zichzelf met temperaturen van 20 graden op het hoogveen. De pingo's van Malchamp, alhoewel we beter van Pfalzen spreken, lieten hun lidtekens veelvuldig achter in dit gebied. Uit de periode van het einde van de ijstijd stammend, kerfden ze diepe putten met zoomwallen omringd tengevoige van de smeltende ijskristallen. Deze putten vormen zelfs na duizenden

jaren een paradijs aan hoogveenfauna, ronduit de mooiste van België en omgeving en vlot toegankelijk via knuppelpadjes. Rijsbes, Blauwe en Rode bosbes sieren de droge wallen samen met heidevegetatie; terwijl Ronde zonnedauw, Beenbreek, Eénarig wollegras en Snavelbies het laagveengebied bevolkten. Het summum van de dag waren natuurlijk de hoogveenbultjes... Tijdloos gevormd, klein maar paradijselijk, met Veenbes, en Lavendelheide ongelooflijk mooi en gelukkig hier nog zoooo talrijk... Plots werden we opgeschrikt door vogelalarm waarschuwend voor een jagende Havik... in de verte ook nog even het gekras van een Notenkraker. Ook onze Havik (een witblauwe bus op 4 wielen) stond klaar en bracht ons veilig terug... Toch nog even bekomen van de emoties en een klein paradijs op aarde dat we vandaag bezochten.

**Flora- en faunawandeling op het Groot Schietveld
zo. 18/09/2011 - 27 dlmm
Gids: Arlette Lemouche
Leiding: Lucy de Nave
Verslag: Veerle De Saedeleer**

Opvallend veel nieuwe gezichten op de Bist op deze namiddag waar er toch dreiging is tot regen. Bij aankomst in Brasschaat komt hier nog heel wat volk bij en niet veraf zien we de donkere regenwolken hangen, maar wij staan nog lekker in het zonnetje. Arlette vertelt eerst over de historiek van het Groot Schietveld, dat al dateert van

net na Napoleon die in 1815 verslagen werd in Waterloo, weet je nog? Koning Willem I vond dat er onvoldoende oefenterreinen waren voor de troepen. Het Groot Schietveld, dat grotendeels uit heide bestond met zo goed als geen bewoners in de omtrek, werd zodoende geboren. Het terrein is ongeveer 1500 ha groot, een 10 km lang en ongeveer 2,5 km breed. Het leger zorgt ervoor dat dit natuur blijft. Het beheer was vroeger in handen van DANAH, dat staat voor Defensie + ANB = NATuurHerstel. Sinds twee jaar is het beheer echter uitsluitend in handen van ANB.

Door het hevige regenweer de laatste tijd kunnen we geen rondwandeling maken zonder natte voeten te krijgen, dus gaan we een stukje 'het veld' of de heide in en keren dan telkens terug.

Eerst gaan we richting hoogveen waar Beenbreek, Gagel, Lavendelheide en Kleine veenbes bloeien. Ondertussen komen we al een aantal zeldzame plantensoorten tegen: Grondster en Dwergviltkruid bijvoorbeeld. Ook Kleine leeuwentang, Pijpenstrootjesmoederkoren, Liggend hertshooi... Truffels vind je ook op de heide, alleen zijn ze niet eetbaar. De Okergele vezeltruffel, maar ook Koeienboleten en het Groot oranje moschijfje groeien en leven samen (in symbiose) met Vliegdenneren, die her en der opschieten. Ruig haarmos, met zijn glashaar, wordt bewonderd, sporen van ree, een dode mol met Doodgraverskevers welteverstaan, een Kleine vuurvlieder... O ja, voor ik het vergeet: één van onze deelnemers, Johan D, is speciaal gekomen om 'zonnende' Adders te zoeken en ja, hoor.. het duurt niet lang of wij bewonderen allen een mooi addervrouwtje van ongeveer 3 jaar oud en 60 cm lang in een plastieken buisje. Johan weet veel over adders en er komen ook een ruim aantal vragen. Op het einde laat Johan het zeldzame en beschermde didactisch materiaal los om een foto te nemen, voor identificatie. Dit gebeurt aan de hand van de schubben op de kop die een uniek patroon hebben, net zoals onze vingerafdruk.

Terug op het hoofdpad komen we Blauwe knoop tegen, maar ook Moerasandoorn, Smalle raai, Slangenkruid...

Arlette loodst ons naar twee plekken waar ANB twee jaar terug geplagd heeft. Dit jaar groeit er op één plaats een hele hoop Moeraswolfsklauw, maar ook Kleine zonnedauw, Beenbreek, Witte en Bruine snavelbies. Ook een Poelkikker wordt bewonderd.

Op de tweede plagstrook groeit Klokjes-

gentiaan, mét eitjes van het Gentiaanblauwtje. Dit zeldzame vlindertje legt zijn eitjes op deze al even zeldzame bloem. De rups, die uit deze eitjes komt, eet een deel van de bloem op alvorens op de grond te vallen. Zij scheidt een stof af die precies overeenkomt met dat van larven van bepaalde knoopmieren, die de rups opvoeden als hun eigen kroost. Een hechte levensgemeenschap in een te beschermen habitatype van de Europese Habitatrichtlijn - van internationaal belang - wordt beschermd en hersteld op het Groot Schietveld.

Ondertussen is het al ruim over vijf uur als we terugkeren naar de auto's. In de verte horen we het donderen en op het moment dat we de auto's instappen, begint het ook te regenen. Teverden keren we terug naar huis. Bedankt, Arlette, Lucy, Johan en ook alle deelnemers voor deze mooie en leerrijke namiddag.

De Jutse Plassen & Lier Anderstad
zo. 25/09/2011 - 8 dlnm

Gids: Henri Moeskops / Tuur Wuyts

Leiding: Wim Vandeweyer

Verslag: Marianne Michiels

We gingen op deze zonnige zondagochtend met 8 op stap door dit gebied om op zoek te gaan naar vogels en planten.

Het Jutse (Jut is de dialectnaam voor Koningshooikt) plassengebied is een kunstmatig gevormd natuurgebied, dat dient als retentiebekken voor de Itterbeek. Dit bekken werd ingericht na herhaalde overstromingen van de streek rond Duffel (waar de Itterbeek in de Nete stroomt) en de woongebieden aan de Itterbeekloop eind jaren '90. De natuur kreeg hier gelijktijdig ook de nodige aandacht.

Op de dienst Toerisme in Lier is een interessante brochure verkrijgbaar waarin, buiten het Jutse Plassenpad, nog 5 andere wandelingen door Koningshooikt beschreven staan. Ook van Anderstad is een brochure beschikbaar die in samenwerking met Natuurpunt werd gemaakt.

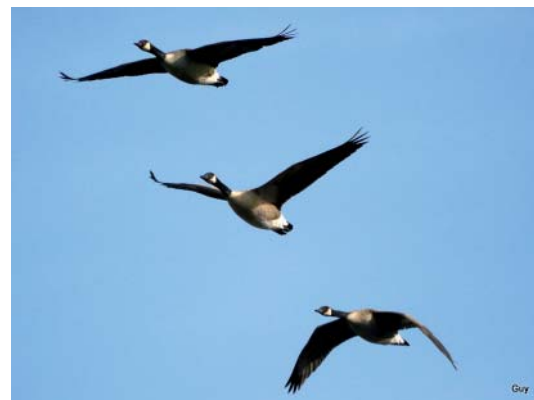
Sinds de wandeling vorig jaar zijn er vele bomen gekapt in het plassengebied, waardoor een meer open gebied is gecreëerd om nog meer vogels aan te trekken. Volgende vogels ontdekten we op of deels onder het water aan de Jutse Plassen: Waterhoentjes, Watersnippen, Aalscholvers, Kieviten, Dodaars, een koppel Knobbelswanen, Krakeenden, Wintertalingen, Witte kwikstaart, Kokmeeuwen en Barbarie-eenden. In de

Zwarte els aan de oever had de Tjiftjaf het nog steeds naar zijn zin.

De ene hoge oeverwand die men had aangelegd om Oeverzwaluwen aan te trekken heeft men laten verbossen wegens tegenvallend succes. Dit trok onze aandacht ook naar de planten in en rond het water. We ontdekten hier: Kattenstaart, Lisdodden, Watermuur, Smeerwortel, Boerenwormkruid, Witte klaver, Knoopkruid, Reuzenbalsemien, Eenstijlige meidoorn, Zwarte els, wilgopslag en veel Rode klaver met een afwijkende bladvorm (puntig i.p.v. rond). Het tweede deel van de vogelwandeling bracht ons naar Anderstad, een ander watergebied. Hier heeft men in het voorjaar de grote plas droog getrokken om de karpers en de roodwangschildpadden te vangen. Deze visgrazers zorgen er immers voor dat waterplanten geen kans krijgen om te groeien. Men wil hier opnieuw een florierende waterplantenwereld.

Een 5-tal "vroegge vogels" bemanden al de trektpost. Zij hadden o.a. een Wespendif spoot.

Onder een aangename zon, met

bijhorende temperatuur, konden we verschillende vogels observeren: Aalscholvers, Reigers, Knobbelswanen, Kokmeeuwen, Nijlganzen, Houtduiven, Staartmeesjes, een Tjiftjaf, een Zanglijster, Witkopstaartmezen (de noordelijke taartmezen), Spreeuwen, een Buizerd en overvliegende Kieviten. Tuur spotte ook een IJsvogel, maar de meesten onder ons zagen dit vogeltje spijtig genoeg niet.

Andere vliegende beestjes die van het zonnetje genoten waren Aardhommels, Dagpauwogen en Atalanta's.

Verder op de dijk gingen we op zoek naar de Ransuil. Door zijn verstoptkwaliteiten is enkel een goede speurder in staat hem op te merken. Aan Henri Moeskops' ogen ontsnapt echter geen enkel gevleugeld wezen. Na verschillende aanwijzingen van Henri lukte het uiteindelijk iedereen om de ransuil waar te nemen. "Kijk wat

meer naar links, onder die tak, tussen de bladeren, rechts boven die struik,” Het beestje stoorde zich niet aan al dat bekijks, maar hield ons wel in het oog met zijn oranje speurogen. Zonder Henri had hij ons wel gezien, maar waren wij hem gewoon voorbij gelopen.

Ook in Anderstad hadden we aandacht voor de planten. De volgende soorten konden we onderscheiden: Echte kamille, Vogelwikke, Witte klaver, Hopklaver, Zandteunisbloem, Middelste teunisbloem, Dagkoekoeksbloem, Jacobskruiskruid, Bezemkruiskruid, Rood guichelheil, Grote klit, rozetten van de Koningskaars, Zachte ooievaarsbek, Gekroesde melkdistel, Akkerdistel en Paarse dovenetel. Ook hier woekert, spijtig genoeg, de Reuzenbalsemien.

Onderweg kwamen we de conservator van het gebied tegen en hij gaf ons een uitgebreide uitleg over de toekomstplannen. Er zouden o.a. grotere gebieden onder water gezet worden en de Zwanenmossel zou verder uitgezet worden om het water te filteren (1 m³ per dag per mossel). Bij een volgende uitstap naar Anderstad komen we hier wellicht meer over te weten.

Deze voormiddag was weer veel te snel voorbij, vooral omdat we van een zonovergoten natuur konden genieten. Bedankt Tuur en Henri.

Paddenstoelenwandeling Vrieselhof

zo. 2/10/2011 - 21 dlmm

Gids & leiding: Lucy de Nave

Verslag: Luce Vos

Vandaag gaan we op stap in het Vrieselhof. Dit is een voormalig kasteeldomein dat gelegen is in de vallei van de rivier het Groot Schijn. Het domein is sinds 1974 in beheer van de provincie Antwerpen. De provincie richtte in het kasteel het textielmuseum op tot het verplaatst werd naar het Modemuseum in Antwerpen. Sindsdien herbergt het kasteel het provinciaal bibliotheekcentrum.

Het park wordt door de provincie duurzaam beheerd als parkbos.

Met Lucy als gids kijken we vandaag uit naar de vele paddenstoelen die dit domein rijk is. Het is een schitterende zomerse dag, begin oktober en temperaturen boven 20° C! Toch blijkt dit zomerse weer niet te verhinderen dat er talrijke paddenstoelen te vinden zijn.

Al meteen bewonderen we een eerste natuurlijk bloemstukje mooi gepresenteerd op een dode eikenstam. Het is een bosje Rode zwavelkopjes, algemeen

bekende saprophyten die leven op dood hout. Een andere paddenstoel die dikwijls verkeerdelijk gedetermineerd wordt is het Elfenbankje. Een Elfenbankje is een zeer dunne paddenstoel en herkent men aan het typische gezonde, fluweelachtige oppervlak met witte rand. De onderkant van het Elfenbankje bevat kleine gaatjes alsof men er met spelden van verschillende dikte in geprikt heeft. Medicinaal zou het goed zijn om de immuniteit te verhogen en helpen bij chronische vermoeidheid.

Verderop staan vezelkopjes. Ze hebben een gespleten, vezelige hoed, dikwijls met een umbo (een bultje in het midden). Vezelkoppen horen tot de familie van de gordijnzwammen samen met vaalhoeden. Ze hebben bruin spoorpoeder en zijn zeer moeilijk op naam te brengen. De kleine Witte satijnvezelkop is zeer giftig door de muskarine die hij bevat.

De melkzwam laat zich dan weer herkennen door het vrijkomen van vocht indien men met de nagel over de plaatjes krast. De kleur van het vrijgekomen vocht helpt om te bepalen welke melkzwam we zien. Een ander kenmerk van melkzwammen is de plof waarmee de steel breekt. Dit komt doordat de steel ronde cellen bevat die met een krak breken. We moeten dan wel een fris exemplaar hebben en geen uitgedroogde, oude paddenstoel. De melkzwam die wij bekijken is de Donzige melkzwam. De rand van de hoed heeft een baard als een jongeling.

We staan stil bij een fopzwam. De Amethystzwam is rood van kleur en heeft wijde lamellen met witte sporen. Het hoedje is eetbaar. Al wijst Lucy op het gevaar van zware metalen die opgeslagen worden in de paddenstoel. Dus zeker niet te gulzig van eten! Er zijn geen vrijwilligers om eens te proeven.

We gaan zo op in het paddenstoelen kijken dat we haast de Staartmeesjes vergeten die we luidruchtig horen verderop. Bij

rood-purpere russula's die talrijk langs de kant van de weg staan merken we hoe moeilijk het is om paddenstoelen echt op naam te brengen. Er wordt ijverig gezocht in de 'baksteen', de argumenten gaan heen en weer. Heeft het vlees een milde smaak? Of is het juist scherp. Alles wordt gewikt en gewogen. Uiteindelijk gaan we voor de Papilrussula. Wist je trouwens dat de diameter van de hoed ongeveer de hoogte van de steel is bij een russula?

Het zonnige weer lokt meerdere mensen naar het park. Onze groep wordt verrast door een vader die roept naar zijn zontje dat hij voorzichtig mag proberen door te fietsen. De kleine beginnende fietser wordt door papa onderschat. Hij fiets ons vrolijk voorbij en trekt zich niets aan van de 'grote' mensen die opzij moeten springen.

Bij een volgende paddenstoel legt Lucy ons uit dat plaatjes aangehecht, bochtig aangehecht of afstaand kunnen zijn. Een kenmerk dat helpt bij het determineren. We bekijken een ridderzwam, de Bruine bundelridderzwam.

De Dodemansvinger, een andere naam voor de Houtknotzwam, is dan weer een zeer bijzondere pekwzwarte zwam die de vorm van vingers heeft. Binnenin ziet de paddenstoel wit. Het is een zakjeszwam. De sporen zitten in zakjes. Dit in tegenstelling met de steeltjeszwammen, waarbij de sporen op steeltjes zitten.

Een ander fraai boeket vormen de Bundelfranjehoedjes. Deze paddenstoel heeft zwarte sporen. Prachtig toch om zien!

De Kaaszwam die we aantreffen op een dode tak voelt mousse-achtig aan. De geneeskraft van de Tonderzwam was reeds bekend bij de eerste mensen. Men trof immers resten aan van de Tonderzwam bij Ôtsi, de gletsjerman aan. Het is een hulpmiddel om vuur mee aan te maken.

We merken eveneens de gal op ereprijs op. Wat verder zien we een reeaafdruk. Een

Boomklever trekt onze aandacht. Er zijn ook enorm veel Gele aardappelbovisten. In alle maten treffen we ze aan. Hebben ze een wrattig oppervlak, met een rand van 2 tot 3 mm dik die rood kleurt bij het doorsnijden dan hebben we te maken met een Kleine aardappelbovist. Deze werden vaak gebruikt als truffels, wat zeer gevaarlijk is. Zoals alle gevaarlijke zaken heeft de Kleine aardappelbovist een medicinaal gebruik. Het zou helpen bij evenwichtsstoornissen. Hij leeft in symbiose met de den.

Verder zien we een paddenstoel met een ring aan de steel. Het is een amaniet. De plaatjes zijn niet aangehecht. De voet vormt een knolletje. Het is de Gele knolamaniet. Hij ruikt naar aardappel. De ring is een overblijfsel van het velum.

We zien inktzwammen. Deze paddenstoel heeft zwarte sporen die vervloeien. Men maakte er vroeger inkt van. Maar om één of andere reden is Lucy pas echt in de wolken als ze ons een stinkzwam kan tonen. In volle pracht lokt hij vele vliegen. Wat verderop zien we eveneens het duivelsei, waar weldra een zwam zich zal uit oprichten.

Aan de vijver is iedereen gecharmeerd door een Blauwe glazenmaker die driftig zijn territorium af zweeft. Op de vijver ligt Fonteinkruid.

We zien een nest Hoornaars in een dode stam. De dikke wespen zweven in en uit. Volgend lijstje paddenstoelen hebben we nog verder aangetroffen: mycena, Kamrussula, Roodvoetrussula, Schubbige fopzwam, Inktvlekkenzwam op een esdoornblad, reuze champignon, Parelamaniet, Bultzwam, Gele ringboleet, Slanke anijstrechtterzwam, Echte tonderzwam, Platte tonderzwam, Spekwoerdzwam, Prachtvlamhoed, Geschubte inktzwam, en waarschijnlijk nog andere die ik vergat te noteren.

Het is een zeer mooie en leerrijke dag. We zien erg veel paddenstoelen en steevast weet Lucy ons te boeien met een verhaal er rond. Aan het eind zien we nog een prachtig exemplaar van de Vliegenschwam. De witte vlekken zijn overblijfsels van het velum. De bijbehorende kabouter is nergens te bespeuren. Die weet beter dan zich te tonen voor zo een grote groep nieuwsgierige mensen. Wie weet komt hij straks wel piepen als de kleine dappere fietser langs komt gereden?

Nacht van de duisternis
za. 15/10/2011 - 100 dlnm
Leiding: Sophie Loots
Verslag: Kris Vos

De Zandbergen aan de E19 zijn sinds kort in beheer van Edegem en Kontich. Verkeerdelijk worden deze 'bergskes' nogal eens de Edegemse Bergen genoemd, maar, in feite ligt er geen vierkante meter van deze zandbergen op Edegems grondgebied.

Voor de avondwandeling waren er 100 deelnemers ingeschreven en moesten er spijtig genoeg nog eens 50 kandidaten op de wachtlijst!

Frank, Steve, Tania, Wim en Hugo waren de gidsen van dienst. Natuurpunt Oude Spoorweg Kontich, Sophie en Kim, zorgden voor de catering.

Voor velen was het een hele ervaring, zo in de duisternis op stap te gaan. Ik vermoed dat de sportclubs getipt zijn geweest want van de courante lichtpollutie op de hockeyvelden was er zaterdag niets te merken.

Aan het 'crossparcours' kregen de deelnemers een demonstratie van de DirtE19 mountainbikers. Met PC en demo's werd hun club voorgesteld.

Aan de grote poel stonden Johan en ikzelf de mensen op te wachten om in naam van Natuurpunt Zuidrand de wandelaars informatie te geven over de paddentrek en onze amfibie-actie in Edegem. Meteen konden we ook wijzen op het doel van de 'nacht van de duisternis' en de gevolgen van lichtpollutie (bioritme van de dieren verstoord bv.) Naar aanleiding van 'de week van het Bos' konden we ook de ecosysteemdiensten in de kijker zetten: het ecosysteem bos levert tal van diensten aan mens en omgeving.

Ook voor educatieve uitstappen in het kader van het biodiversiteitscharter en de ontsnippering zijn deze Zandbergen belangrijk.

En omdat het perfect mogelijk is natuur te integreren in een gebied dat

voor zachte recreatie ingericht zal worden hopen wij dat wij, samen met de VMPPA gidsen in Edegem en de natuurverenigingen van Kontich, en de milieu- en duurzaamheidsambtenaren van beide gemeenten, van bij de aanvang mee aan tafel zullen mogen zitten.

Tot slot kregen de wandelaars nog een uitleg over het ontstaan van de Zandbergen door historische gidsen. Zo vernamen we dat hier vroeger het Molenbos was en dat het aangevoerde zand voor een groot deel van Heindonk afkomstig is en dat dit zand er gebracht is in voorbereiding van een verkeerswisselaar om de Grote Ring te verbinden met de E19, maar deze plannen zijn nooit uitgevoerd.

Een speciale pluim nog voor Wim, onze schepen van milieu, die mee komen gidsen is!

Na de wandeling was er voor iedereen een kop lekker warme soep (bedankt Sophie!) en voor wie wilde een natuurpuntbiertje of fruitsap.

Wie erbij was kan vertellen dat deze activiteit zeker voor herhaling vatbaar is en dat wandelingen tijdens de dag, zeer zeker ook belangstellenden naar de Zandbergen zullen brengen.

Proficiat aan de initiatiefnemers, en een dikke merci aan de gidsen en informanten.

Week van het Bos – Wandeling langs de Kleine Struisbeek,
zo. 16/10/2011 – 20 dlnm
Gidsen en leiding: Rudi Leemans / Lucy de Nave / Fons Waeterschoot
Verslag: André De Mul

De vallei van de Kleine Struisbeek? 'Vallei' lijkt wel overdreven: zes meter niveauverschil over het ganse gebied, wie valt daar nu over? De militairen blijkbaar, die hebben ons enkele interessante

'Kleine Landschapselementen' nagelaten: Forten, schansen, antitankgrachten. Het weer zit in elk geval mee. Het wordt een gevarieerde wandeling. Eerste tussenstop op een grasveld bij het begin van Zuidrand's jongste telg 'Groen Neerland'. In de lucht cirkelt een Buizerd en vliegt later ook nog een Sperwer en een Torenvalk over. Het beheer van de grasvelden bestaat voor een deel uit extensieve begrazing door paarden (Fender, Queenie, Netekind, ...) en door de beheerploeg van Zuidrand: maaien en maaisel verwijderen. Meteen een oproep om een handje toe te steken: alle hulp is welkom. Rudi geeft ook heldere uitleg over bijzondere bomen en struiken, o. a. Boswilg, Zwarte els en Sleedoorn. Voor de paddenstoelen wordt Rudi deskundig bijgestaan door Lucy: aan de voet van een Berk een Vliegenzwam. Bij de Kleiput trekt een Grote gele kwik onze aandacht. Aan de westelijke antitankgracht passeren we o.a. een Notenboompje. We bewonderen ook een majestueuze Zomereik, de Stamboom van Groen Neerland, met daarin nog resten van wat een boomhut moet geweest zijn. Iets verder bewonderen we twee Taxusbomen. De Taxus is giftig en is ook gekend als Venijnboom. Ook vermeldenswaard is

staan tal van paddenstoelen. Nu neemt Lucy over want dit is haar dada: Boleten (Eekhoortjesbrood?), Zwavelkopjes, Zwerminkzwam, Houtbekerzwam, Franjehoed, Platte tonderzwam, Fopzwam, Hazenpootje, ... terwijl ik de ene probeer te onthouden, vergeet ik de vorige. We lopen nu een eindje langs de Kleine Struisbeek. Aan de andere kant van de beek staan verschillende Knotessen. Ook hier worden we helaas geconfronteerd met woekerende Japanse duizendknoop. De bestrijding ervan is een aktiepunt, opgenomen in het Biodiversiteitscharter van het district Wilrijk met Natuurpunt. De wandeling zit er bijna op. Over een brugje lopen we terug het bos in, langs de achtertuinen van de Kleine Doornstraat. Wilrijk wou hier een park aanleggen, twee vijvers zijn daarvan de stille getuigen. Toen kwam de fusie en Antwerpen had een andere visie: de populierenaanplant werd gekapt en de open ruimte werd ingenomen door een spontane verbossing. Es, Inlandse vogelkers, Lijsterbes, Haagbeuk, Esdoorn, Spaanse aak, Vlier, Gelderse roos, Wilg, Els, Linde, Zomereik, het staat er allemaal. Rudi gidst ons feilloos naar zijn tuin :-). Hier wacht Fons op ons, met een tafel vol met interessante boom-weetjes.

een zeldzame Mispel, te herkennen aan zijn oranjebruine vruchten. Ze zien er niet erg smakelijk uit, dus blijf ik er maar af. Aan de Doornstraat slaan we rechts af; voorbij het kruispunt met de Kleine Doornstraat nemen we een bospad richting Kleine Struisbeek. Een variëteit van bomen en struiken: Populier, Haagbeuk (= géén Beuk !), Esdoorn, Lijsterbes, Gewone es, Witte abeel, ... Op en langs het pad en op boomstronken

Dwarsdoorsneden tonen de jaarringen en markante verschillen tussen de houtsoorten.

De wandeling eindigt met een quiz: Welke en hoeveel verschillende soorten bomen en struiken hebben we benoemd en werden op het terrein gezien? Zeventien! De winnaars krijgen van Lucy een presentje. Proficiat voor de winnaars en dank aan Rudi, Lucy en Fons voor deze aangename en boeiende namiddag.

Zoniënwoud

zo. 23 /10/2011 - 21 dlnm

Leiding: Hugo Waeterschoot

Verlag: Niels Schild

Op zondag 23 oktober zijn we gaan wandelen in het mooie Zoniënwoud. De sfeer was heel goed, we hebben een paar keer goed gelachen. Er was zo veel te zien dat ik ze moeilijk allemaal kan opnoemen, maar toch een deel. Dit hebben we gezien. Vogels: Aalscholvers, Tafeleenden, Kuifeenden, een Sperwer, een Grote bonte specht, Canadese ganzen die op het einde heel mooi over de parking vlogen, enz. Wat hebben we gehoord: de Kuifmees, Gaai, Buizerd en Staartmees. Natuurlijk was het Zoniënwoud niet alleen vogels maar ook vele kleurrijke paddenstoelen: Witte koraalzwam, appelsienschillen (Oranje bekerzwam), Geweizwammetje (voorblad vorige rAntGroen), Gele knolamaniet, Peervormige stuifzwam, Aardster, heel grote Geschubde inktzwam, Prachtmycena, Kluiifzwam, Spechtinktzwam, enz.

Opeens zag iemand een gele rups op een boomstam en een beetje later nog 2 op de grond het bleken Meriansborstels te zijn. Het spijtige was dat maar een deel van de groep de Koreaanse grondeekhoorn heeft gezien (een prachtig beestje). Na de mooie wandeling was er de gelegenheid om de boterhammetjes op te eten maar iedereen ging naar huis om van de mooie dag verder te genieten. Nog eens bedankt aan onze goede gids Hugo Waeterschoot !

Museum Plantin Moretus

zo. 30 /10/2011 - 24 dlnm

Leiding: Lucy de Nave

Verlag: Monique Truyen

De talrijke opkomst noopt tot het splitsen in twee groepen. Voor de A-kaarhouders is de toegang gratis (gids wel te betalen) en zij vormen de eerste groep gegidst door Guy De Schepper. Onze gids spreekt sneller dan zijn schaduw en het vraagt van ons een hele inspanning om zijn discours te volgen.

Sinds 2001 staat het Plantijn-Moretusmuseum op de Werelderfgoedlijst van Unesco, dankzij de inspanningen van de toenmalige conservator, Barones Françoise de Nave. Wat het museum zo uniek maakt, is dat er hier een volledig intacte onderneming die gedurende driehonderd jaar actief was met de bijhorende documenten, bewaard is gebleven. Het museum telt 158 lopende meter archieven. Sinds 1876 is het een

museum.

Plantijn werd in 1550 geboren in Frankrijk. Omstreeks 1576-1578 verwerft hij het “poorterschap” van de stad Antwerpen, toen al een metropool. Zijn echtgenote Jeanne schenkt hem zeven kinderen waarvan er twee op zeer jonge leeftijd sterven, zodat Plantijn alleen dochters nalaat. Het is zijn schoonzoon Morentorf (later Moretus) die zijn werk zal verder zetten. Als succesvol zakenman gaat Plantijn om met de elite van zijn tijd, de humanisten. Zo was het “bon temps” om manuscripten en oude munten te verzamelen en Italiaans te leren.

We bezoeken eerst de pronksalons op het gelijkvloers die eigenlijk later zijn ingericht. In het eerste salon treffen we een fraai kabinet, een typisch Antwerps meubel, ingelegd met schildpadhoorn en gedragen door enkele moren, die verwijzen naar de naam Morentorf. Zulk een meubel bestaat uit een aantal kleine kastjes, laden en geheime bergplaatsjes geschikt voor de smokkel van diamant of ...tulpenbollen. In het derde salon vinden we op één van de moerbalken het logo van de familie Plantijn: “Constantia et labore”, of standvastigheid en werklust, gesymboliseerd door de passer waarvan één been op een vast punt blijft terwijl het andere been de cirkel rond maakt. Balthazar Moretus kiest een ster als logo, deze ster zullen we in het museum op meerdere plaatsen aantreffen.

In de renaissance binnentuin bevindt zich een borstbeeld van Justus Lipsius, een Leidse professor waarmee Plantijn samenwerkte.

Onze gids schetst ons een beeld van de enorme bedrijvigheid die ooit op deze plaats heerste. Het was in die tijd het grootste typografische centrum van de wereld. Op het toppunt van haar bedrijvigheid waren er in de onderneming zestien persen actief, telkens bediend door twee personeelsleden, samen dus tweedertig mensen. Tel daarbij twintig letterzetters, het winkelpersoneel, de correctoren, de familie en kennissen en je komt tot zowat tachtig personen die actief waren in de onderneming. Het was eigenlijk Gutenberg die voordien het boekdrukkproces op punt had gesteld. Daarvoor was de juiste metaallegering nodig voor de letters, een kwaliteitsvolle drager zoals velijn, perkament, papier of papyrus en inkt. Inkt werd samengesteld uit lampenroet, hars en lijnolie. De letters moesten dan in de regel gezet worden en daarbij “wogen de laatste loodjes (letters) het zwaarst”. Zo leren we van

Annemie. Houten letters werden uit kophout gemaakt. Men werkte 14 uur per dag en werd betaald per prestatie. Gemiddeld werden er dagelijks 1250 bladzijden gedrukt. De inkttampons waren overtrokken met hondenleer omdat dat geen poriën heeft waarin inktrestjes zouden kunnen achterblijven.

In de winkel werd het drukwerk verkocht, dat nog elders moest ingebonden worden. In een kader hangt daar de “index”, de lijst van door de kerk verboden boeken, de toenmalige censuur, aan de muur.

Naast de winkel werd later een mooie kamer ingericht, behangen met “verdures”, wandtapijten met een groen landschap, uit Oudenaarde. In de periode 1500-1800 had ons land zowat het monopolie van de aanmaak van wandtapijten en stelde het ambacht ongeveer 15 000 personen te werk.

Daarna bezoeken we de correctorenkamer. Onder de correctoren enkele bekende namen: Quilliaan die het eerste Nederlandstalige woordenboek samenstelde en Ravelings, de echtgenoot van Martine Plantijn die als oriëntalist het Arabisch en het Hebreeuws bestudeerde. Hij zal later naar Leiden vluchten omwille van zijn Calvinistische sympathieën waar hij de universitaire drukkerij sticht.

Het kantoor van Justus Lipsius is bekleed met goudleer. Het is eigenlijk geen goud maar zilver dat gevernist werd. Dergelijke luxueuze wandbekleding werd bij verhuis gewoon meegenomen. Aan de wand verwijst een afbeelding van Seneca naar de dood. Het is de tijd van de pestepidemies en de humanisten denken na over de dood. “Vrees niet de dood maar de vrees voor de dood!” Clusius ontvangt in Wenen van de Ottomaanse ambassadeur enkele tulpenbollen. Het is het begin van de tulpenmanie. Tulpenbollen worden zo gegeerd dat men voor één bol tot 2500 gouden florijnen neertelt, wat overeenkomt met 15 maal het gemiddelde jaarloon. Hoe komt men aan zoveel geld? Uiteraard zijn het rijken die zich aan zulke aankopen wagen en tegelijk veroorzaken de dodelijke epidemies vele erfenissen.

We bezoeken nu de eigenlijke drukkerij. Zestien persen staan er nog steeds bedrijfsklaar.

Op de verdieping worden de voornaamste druksels van Plantijn bewaard. Zo is er het kruidenboek van Dodoens, maar het is Clusius die de planten niet langer alfabetisch maar volgens familie gaat rangschikken. In de kleine bibliotheek ligt de meertalige bijbel “Bibla Polyglotte” tentoongesteld. Deze meertalige

bijbel gaat terug “al fonfo” naar de oorspronkelijke teksten en vertaalt ze in de belangrijkste wereldtalen van die tijd. Dit werk bevat acht delen. Dankzij deze bijbel verwerft Plantijn het vertrouwen van de katholieke kerk en het monopolie op het drukken van religieuze werken. In de Rubenszaal ontdekken we dat Rubens voor de illustratie op de titelbladzijden van belangrijke werken zorgde. De archieven bevatten o.m. de klachtenboeken, die ons een interessante blik geven op het dagelijkse leven in de drukkerij. De eerste echte atlas wordt in de aardrijkskundezaal bewaard. Hij bestaat uit 52 kaarten van de hand van Abraham Ortelius. We vinden er ook een gedrukte kaart van Antwerpen anno 1565 toen de stad 106 000 inwoners telde. Via de zaal van de Europese drukken en de zaal van de boekillustratie komen we in de lettergieterij. Negentig soorten lettertypes werden er gebruikt, die door Franse specialisten werden aangemaakt. We beëindigen onze rondgang diep onder de indruk van de grote bedrijvigheid op hoog niveau die hier zoveel jaren eerder plaatsvond en met enige trots dat dit geheel tot op heden bewaard bleef.

20 november

Zongeblaterde knotwilgen/gers

Het boodschappenlijstje van Guido was klaar en duidelijk: minstens 14 knotwilgenstengels van 2,5 tot 3 m, polsdik, voor de behaagactie, netjes te verdelen over Wilrijk en Hove. Een kwartet mooi verdeeld qua sexe vatte zondagmorgen op Groen Neerland de strijd aan ! Het werd een korte fysieke inspanning die morgen, beloond met zonovergoten weerstaferelen, een hele verandering na die mistige ochtenden van de afgelopen week. De koele ochtendtemperatuur werd snel vervangen door de warmte van de energieke bewegingen van het zagen en hakken. Na een uurtje was onze geselecteerde knotwilg geschoren stond hij weer te blaken van vertrouwen en lagen een 20-tal stammetjes te blinken langs de kant van de weg voor transport. Kort maar krachtig.

Hugo

**15de editie van de ANKONA-ontmoetingsdag
zaterdag 11 februari 2012 (UA- Campus Groenenborger).**

Naar goede gewoonte organiseert de Antwerpse Koepel voor Natuurstudie (ANKONA) haar ontmoetingsdag elk jaar op de tweede zaterdag van februari. Net zoals de twee vorige edities wordt deze editie samen georganiseerd met het departement Biologie van de Universiteit Antwerpen (UA).

Deze dag is het uitgelezen moment om collega-natuurlijfhouders te ontmoeten en nieuwtjes uit te wisselen. De 15de editie heeft plaats op zaterdag 11 februari 2012 op de UA-Campus Groenenborger (Groenenborgerlaan 171, 2020 Antwerpen) en start om 9u30. Reserveer deze datum alvast in je agenda!

Het thema van deze dag is 'Klimaatverandering: tendens van inheemse naar uitheemse soorten?'

Het programma ziet er alvast veelbelovend uit!

Klassiek hebben in de voormiddag workshops plaats en in de namiddag worden de lezingen in plenum georganiseerd. We maken ook deze keer weer gebruik van de 'bioruimte' (microscopiezaal en pc-lokaal in kelderverdieping) zodat we praktische workshops kunnen organiseren. In de voormiddag is er een praktisch workshop over 'of je al dan niet een nieuwe dan wel een 2de handsmicroscopcoop/binoculair aanschaft' en in de namiddag eentje over je hoe waarnemingen invoeren en raadplegen op het veld: nieuwe mobiele toepassingen van waarnemingen.be'

Het volledig programma kan je vanaf midden december op de ANKONA-website (www.ankona.be; rubriek 'ontmoetingsdagen' en 'kalender') raadplegen.

Kort na de middagpauze is er nog de klassieke 'korte berichten'-rubriek waarbij iedere organisatie of vrijwilliger een item kort kan komen toelichten dat verband houdt met natuurstudie.

Gedurende de dag kan je info- en boekenstands van diverse (natuur-)verenigingen bezoeken. Tijdens de middag worden er natuurfilms van Vlaamse bodem getoond.

Deelname is gratis, maar vooraf inschrijven is verplicht en kan t.e.m. 3 februari 2012.

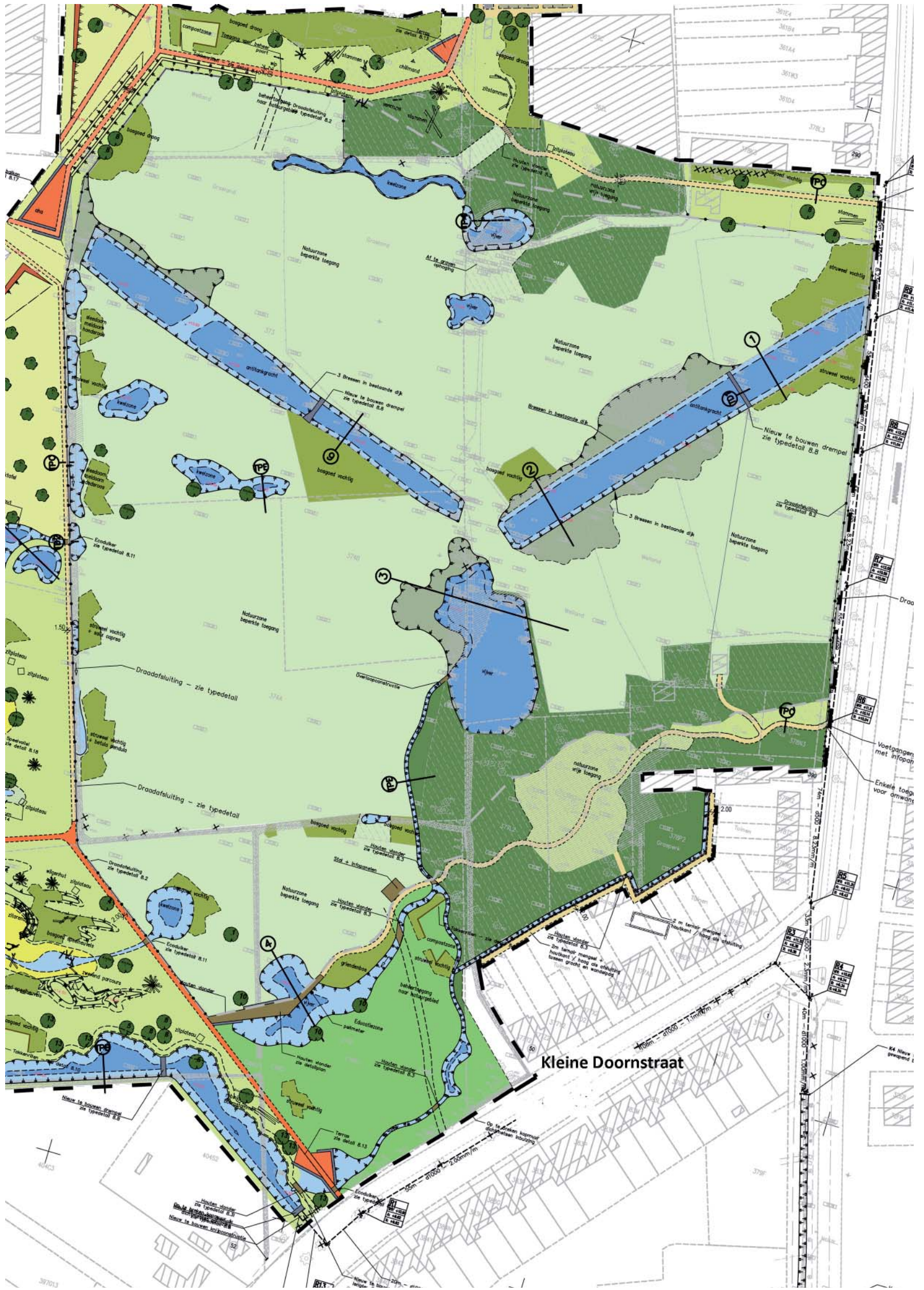
Inschrijven doe je bij voorkeur digitaal via de ANKONA-website (zie hierboven).

Meer info: Koen Cuypers, Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid - 03/240 59 88 - ankona@admin.provant.be

Kalender 2012 - natuurgidsen van Edegem (VMPPA)

<i>Datum</i>	<i>Uur</i>	<i>Wat</i>	<i>Waar</i>
Zondag 12 februari	10-12u	Wandeling:	Hoofdingang Fort 5
Zondag 25 maart	10-12u	Wandeling:	St.-Anthoniuskerk Edegem-centrum
Zondag 3 juni	10-12u	Vlinders	Hoofdingang Fort 5
Vrijdag 31 augustus	20-22u	Wandeling:	Hoofdingang Fort 5
Zondag 23 september	10-12u	Wandeling:	Vertrek: Meihof - Hovestaat-Edegem
Zondag 25 november	10-12u	Wandeling:	Hoofdingang Fort 5

Op de pagina hiernaast vindt u een overzichtsplannetje van Groen Neerland. Een wandeling leidt u rond het gebied. Voor een geleide wandeling in het gebied kan u contact opnemen met Rudi Leemans (03/828 43 16 - rudolf.leemans@telenet.be).

Kleine Doornstraat

Voelgangen met infopan

Enkele toegh voor omwast

R4 Nieuw drempel 2

R4 Nieuw drempel 1

R4 Nieuw drempel 3

R4 Nieuw drempel 4

R4 Nieuw drempel 5

R4 Nieuw drempel 6

R4 Nieuw drempel 7

R4 Nieuw drempel 8

R4 Nieuw drempel 9

R4 Nieuw drempel 10

Activiteitenkalender

Meer gedetailleerde informatie over de activiteiten vind je in de rubriek Agenda op pagina 4.

Activiteiten waar je op voorhand moet voor inschrijven zijn ***vet** gemarkeerd.

2 januari: Nieuwjaarswandeling op Fort 7

8 januari: vogelexcursie of jenevertocht

15 januari: winterwandeling op de Kalmthoutse Heide

22 januari: Anderstad

*** 28 januari: Vleermuistelling op Fort 7**

4 februari: de wondere wereld onder de microscoop

11 februari: LAV - kaas- en wijnavond

*** 19 februari: bustocht wintervogels in Zeeland**

24 februari: volkssterrenwacht Urania

4 maart: de Bourgoyen Ossemeersen te Gent

10 maart: winteravond - reisverslagen eigen leden

18 maart: bomenwandeling in het Rivierenhof

25 maart: vogeltocht Linkeroever & Saeftinge

1 april: voorjaarswandeling Uilenbos te Hove

9 april: voorjaarswandeling op Fort 7

15 april: lentewandeling in de vallei van de Kleine Struisbeek

22 april: fietstocht - voorjaarsflora in onze afdeling

*** 29 april: bustocht - voorjaarsflora in de Lessevallei**